

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצבה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

השופטת יעל וילנר

לפני:

1. פרנק ליטצבה
2. היינץ ליטצבה
3. ריטה ליטצבה

התובעים בתיק 1193/07:

ע"י ב"כ עוה"ד ד"ר פ' זלצר ואח'

Innungskrankenkasse (Ikk) Brandenburg Und
Geschäftsbereich Cott Berlinbus

התובעת בתיק 4412-06-11:

ע"י ב"כ עוה"ד ד' זמיר ואח'

נגד

1. הראל חברה לביטוח בע"מ
2. ערן יודסין

הנתבעים:

ע"י ב"כ עוה"ד א' אמסלם ואח'

פסק דין

1. לפני תביעה לפיצוי בגין נזקי הגוף אשר נגרמו לתובע 1 (להלן: "התובע") בתאונת דרכים, כמשמעה בסעיף 1 של חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 (להלן: "החוק" או "חוק הפיצויים").

הצדדים להליך

2. התובע 1 בת"א 1193/07 (להלן: "התובע"), יליד 16.6.85, רווק, אזרח ותושב גרמניה, ומתגורר בברלין. בעת ביקורו בישראל, ביום 15.4.07, נפגע התובע בתאונת דרכים באורח קשה מאוד. כיום מצבו מוגדר מבחינה רפואית כ- Complete Quadriplegia. במועד התאונה היה התובע בן 22 שנים לערך, סטודנט בשנה השנייה ללימודיו לתואר מומחה לניהול ומסחר מקצועות הספורט.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

התובעים 2 ו-3 בת"א 1193/07 הם הוריו של התובע, מיטיבי נזקיו (להלן: "ההורים").
התובעים 1-3 בת"א 1193/07 יכוננו מעתה ואילך "התובעים".

3. הנתבעת 1 היא מבטחת הרכב בו שהה התובע כנוסע בעת התאונה. הנתבע 2 הוא זה אשר
נהג ברכב בעת התאונה.

4. הצדדים אינם חלוקים בדבר אחריות הנתבעים (וליתר דיוק הנתבעת 1) לפצות את התובע
על פי החוק בגין הנזקים אשר הוסבו לו; המחלוקת נוגעת לשיעור הפיצוי בלבד.

5. בהחלטתי מיום 5.5.11 הורתי על צירוף תובעת נוספת - Innungskrankenkasse (Ikk) Brandenburg Und Berlin Geschäftsbereich Cottbus (להלן: "IKK"), המעניקה לתובע
שירותים רפואיים ושירותי סיעוד במקום מושבו בגרמניה. תביעת IKK נגד הנתבעים (ת"א 4412-
06-11 אשר אוחד עם ההליך דנא) להשבת הכספים והעלויות בהם נשאה ותמשיך לשאת לסיפוק
צרכי התובע הסתיימה בפשרה בסכום כולל של 3,550,000 ₪ (להלן: "הסכם הפשרה"). הסכם
הפשרה אשר סומן פ/1 קיבל תוקף של פסק דין חלקי על פי החלטתי מיום 19.6.13.

הערות ונושאים מקדמיים

6. טרם מלאכת פסיקת הפיצויים, מצאתי להרחיב קמעה אודות גופים וסוגיות אשר אינם
נדונים תדיר בתביעות ממין זה; כאלו הקשורים במישרין או בעקיפין למקום מגוריו של התובע אשר
נמצא מחוץ לישראל.

על IKK בקצה המזלג - זהות הגוף והשירותים שהוא מעניק

7. בכתב התביעה בת"א 4412-06-11 צוין כי IKK היא "תאגיד ציבורי בגרמניה (בדומה
לקופת חולים בישראל)" (סעיף 3 לכתב התביעה). בתצהיר עדותו הראשית של Hunger Reinhard
(להלן: "ריינהרד"), מנהל מחלקת ניהול תביעות של IKK, הוסבר כי IKK היא אחת מבין למעלה
מ-150 מבטחים רפואיים המשמשים כקופת חולים ופועלים מכוחו של החוק הגרמני. השירותים
אשר מחויבת IKK ליתן למבוטחיה, כמו גם יתר המבטחים הרפואיים, מעוגנים בספר הדין

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

הסוציאלי הגרמני (SGB); פרק V מסדיר את הביטוח הרפואי ופרק XI מסדיר את הביטוח הסיעודי.

עוד בהתאם לתצהירו של ריינהרד, מרבית אזרחי גרמניה, וכך גם התובע, מבוטחים בביטוח רפואי וסיעודי חובה מכוח היותם עובדים שכירים. לעובד הזכות לבחור את זהות המבטח. המבטח מצידו אינו רשאי לסרב לקבל את העובד. תשלום הכספים עבור הביטוח הרפואי והסיעודי מוטל על המעביד והעובד, באמצעות שכרו של העובד. החל משנת 2005 וכך גם היום, מבוטח התובע בביטוח רפואי וסיעודי אצל IKK. דברים ברוח זו ציין גם עורך הדין Jurgan G. Waldheim (להלן: "וולדהיים"), המשמש כיועץ משפטי של IKK, בחוות דעתו אשר הוגשה גם היא במסגרת תביעת IKK.

8. אשר לתובע, מסביר ריינהרד כי מכוחו של הביטוח הרפואי והסיעודי, וכפי חובתה על פי דין, מספקת IKK לתובע או דואגת היא לכיסוי עלויות ההוצאות הרפואיות, ובכללן: אשפוז, שיקום, טיפולים, תרופות, עזרים ואביזרים. התובע זכאי גם להוצאות הנסיעה לטיפולים הרפואיים (סעיף 18 לתצהיר). עוד זכאי התובע לקבלת סיוע בעין עבור שירותי סיעוד וטיפול, הן אישי והן לצורכי ניקיון הבית והכנת ארוחות (סעיף 23 לתצהיר).

על מחלוקת הצדדים בנוגע לשאלת היקף סיפוק צרכי התובע על ידי IKK ארחיב הדין בראשי הנזק המתאימים.

מיהו MDK והאם מסמכיו צריכים לענייננו?

9. ריינהרד הסביר בחקירתו הנגדית כי IKK "עובדים עם ה-MDK" (עמ' 472, שו' 19), וכי MDK הוא "מוסד בלתי תלוי, עצמאי עם רופאים מומחים בעניין" (עמ' 473, שו' 2 - 3). תפקידו ליתן למבטחות הרפואיות חוות דעת בדבר דרגת הסיעוד של הפונה לקבלת שירות מאיתן. בהתאם לחוות הדעת ניתנים השירותים על ידי המבטחות הרפואיות (עמ' 473 - 474).

בהמשך חקירתו חזר ואישר ריינהרד את דבריו, עת השיב באופן חיובי לשאלת בא כוח הנתבעים - "האם נכון שהגוף הזה שקוראים לו 'MDK' הוא מוסד בלתי תלוי שפועל ללא כוונת רווח שהוקם על פי החוק והוא משותף לכל קופות החולים הציבוריות הממשלתיות כדוגמת IKK ... " (עמ' 502, שו' 11 - 13).

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

10. הנתבעים מבקשים להגיש ולהסתמך על חוות דעת MDK משנת 2010 (נ/24) (להלן – "המסמך").

הנתבעים מתנגדים לקבלת המסמך. תמצית טענותיהם היא כי המסמך הוכן על ידי מי שאינו רופא והוא אינו חתום; המסמך הוגש שלא באמצעות עורכו ובניגוד לדיני הראיות; מדובר בחוות דעת אסורה בהגשה לפי חוק הפיצויים, ואשר הוזמנה על ידי IKK; המסמך הוצג למומחה מטעם בית המשפט, על אף האיסור בהגשתו (כפי שאסור להציג למומחה דו"ח וועדה רפואית של המוסד לביטוח לאומי או חוות דעת רפואית מטעם הצדדים), ובעקבות העיון במסמך, הוטעה המומחה בחקירה הנגדית עת הנתבעים הציגו בפניו מצג שווא לגבי צרכיו של התובע והסתפקות התובע במילוי צרכיו על ידי IKK. ככל שדברים אלה הביאו את המומחה לשנות מעמדו הראשוני שבחוות הדעת בדבר היקף הטיפול לו נזקק התובע, כך גורסים הנתבעים, אין לקבל תשובותיו המבוססות על האמור במסמך המהווה ראייה שאינה קבילה.

הנתבעים לעומת זאת, מדגישים כי MDK הוא גוף בלתי תלוי, משותף לכל קופות החולים הממשלתיות ופועל מכוח חוק. בדיקתו המבוצעת על ידי מומחים לסייעוד היא ברמת דיוק גבוהה, ועד אחרון הפעולות בהן נזקק הנבדק לסייעוד. קיים מנגנון השגה על קביעות MDK. עוד טוענים הנתבעים כי התובע עבר שתי בדיקות על ידי MDK. השנייה נועדה לבחינת הצורך בהגדלת שעות הסייעוד הניתנות לו, ונערכה לבקשת הוריו בשנת 2010. הנתבעים לא גילו נתון זה וכל ניסיונות הנתבעים להשיג המסמך מידי הנתבעים עלו בתוהו. לגופו של מסמך, מסבירים הנתבעים כי רמת הסייעוד שנקבעה לתובע אינה הגבוהה ביותר (קיימת רמת סיעוד חריגה - "שלוש פלוס") וכי בקשת ההורים לתוספת שעות שבועיות נדחתה.

11. קיתונות של דיו נשפכו בסיכומי הצדדים בעניין זה, עד כי נדמה שאין בנמצא טענה אחת שלא הועלתה על ידי מי מהם. הכל, כך סבורני, שלא לצורך. איני מוצאת חשיבות של ממש לדון באריכות ולהכריע בעניין זה. אסתפק בקביעה כי הערכת MDK את צרכיו של התובע מחייבת את IKK. ממילא אין חולק כי העלות החודשית בה נושאת IKK (€550), המשולמת על ידה לחברה המספקת בפועל את הסייעוד והעזרה לתובע, נובעת ישירות מקביעת MDK את צרכי הסייעוד של התובע - רמת טיפול סיעודי III, וכי התעריף נקבע על פי חוק [ראו סעיפים 24, 25 ו-40 לתצהירו של ריינהרד; עדות של ריינהרד בעמ' 484, וכן סעיף 9(3) להסכם הפשרה המפנה לאמור בתצהירו של ריינהרד. כן ראו לעניין זה עדותו בעמ' 811 של מר Karsten Tobias (להלן: "טוביאס"), אחד ממנהלי

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

חברת COMCURA - החברה המספקת בפועל לתובע את הסיוע הממומן על ידי IKK, אשר חוות דעתו לעניין עלויות העזרה הובאה מטעם התובעים]. במובן זה להערכת MDK משמעות עקיפה בבואנו לעמוד על סיפוק צרכיו והטבת מצבו של התובע בפועל על ידי IKK (כאמור, באמצעות תשלום סכום חודשי של €1,550 לחברה המספקת את העזרה לתובע). מן הפן האחר, המומחה מטעם בית המשפט הוא האמון בתביעות על פי חוק הפיצויים על הערכת מצבו הרפואי וצרכיו של התובע, ממילא אין משמעות ראייתית לקביעת MDK בנוגע להיקף צרכיו של התובע כשמונחת לפני בית המשפט חוות דעת של מומחה רפואי אשר מונה מטעמו.

משעה שהוברר והובהר כל הדרוש הבהרה, ניתן לשוב ללב העניין - מצבו הרפואי והתפקודי של התובע וכיסוי צרכיו שהם תולדת התאונה.

חוות דעתו של מומחה בתי המשפט

12. מצבו של התובע בתכוף לאחר התאונה ואשפוזיו מתוארים במסמכים הרפואיים וכן בחוות דעתו של ד"ר ה' וינגרדן מיום 17.12.10, אשר מונה כמומחה שיקומי מטעם בית המשפט.

13. ממקום התאונה הובהל התובע אל בית החולים הדסה עין כרם. ד"ר וינגרדן מציין כי התובע אובחן שם "כסובל משבר תזוזה בחוליות C5-C6 עם נעילת הפסצטות ועם שיתוק מלא מגובה סגמנט C5". ניסיון מתיחה לשם החזרת החוליות למקומן לא צלח. ביום 16.4.07 נותח התובע ובין היתר בוצע קיבוע של חוליות C5-C6. ביום 1.5.07 שוחרר התובע מבית החולים והועבר להמשך טיפול בגרמניה, שם אושפז משך למעלה משנה.

על פי המסמכים הרפואיים בנוגע לטיפול שקיבל התובע בגרמניה ואשר עמדו לעיונו של ד"ר וינגרדן עולה כי נמצא אצל התובע "שיתוק מלא ברגליים ושיתוק מלא של הסוגרים. תחושה ירודה נמצאה בידיים ולא הופקה כלל מתחת לבית החזה וברגליים ובדרמטומים סקלריים". התובע פיתח פצעי לחץ אשר החלימו בהמשך, וכן טופל לזיהום ברונכיאל וזיהומים בדרכי השתן (עמ' 2 לחוות הדעת של ד"ר וינגרדן).

14. לצורכי כתיבת חוות דעתו, בדק ד"ר וינגרדן ביום 3.9.10 את התובע. על פי ממצאי הבדיקה, לתובע אין תנועות רצוניות בשרירי הרגליים, הבטן והגב. בדיקת התחושה למחט הראתה כי

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

בדרמטום C6 התחושה תקינה; בדרמטום C7 התחושה חלקית, ומדרמטום C8 ומטה לא קיימת תחושה כלל.

15. במסגרת חוות דעתו סקר ד"ר וינגרדן את מצבו של התובע בתחומים השונים (אורולוגי, קרדיאלי, ריאתי, פעילות מעיים, מצב עורו, מצבו התפקודי, ועוד) והמליץ על הדרוש לתובע ובכלל זה, התייחס המומחה ליכולתו של התובע להשתכר, העזרה לה הוא זקוק, צורכי ניידותו, הטיפולים הרפואיים והאביזרים להם הוא נזקק. המומחה נחקר ארוכות על חוות דעתו, חידד והבהיר המלצותיו ואף נדמה כי חזר בו מחלקו. על מנת שלא להאריך, אפרט כל אחת מן ההמלצות בראש הנזק המתאים.

תוחלת חיי התובע

16. בחוות דעתו העריך ד"ר וינגרדן כי לא יהא קיצור בתוחלת חייו של התובע, וכך כתב:

"קיצור תוחלת החיים שמצוינת בספרות הרפואית בנפגעי חוט שדרה לאוכלוסיות, ותוחלת החיים של הפרטים שבהן- מתפלגת בהתאם למאפייניהם. הנתונים מארצות הברית של National Spinal Cord Injury Statistical Center מעניקה תוספת ממוצעת של 35 שנה בתוחלת החיים של נפגע חוט שדרה צווארי ASIA A C6 בגיל 25, שלוש שנים לאחר התאונה.

אך בלתי אפשרי ליישם הנתונים לארצות ולתרבויות אחרות עקב נטיה להטיה (BIAS) על רקע המספר הגבוה של הנפגעים שהגיעו ממעמד סוציו אקונומי נמוך ומבלי שניתנה הגדרה לזמינות המעקבים הרפואיים והטיפולים או לזמינות גורמי טיפול ולרמת התמיכה החברתית והמשפחתית.

אני מעריך שלמר ליצבה, שהתברך במשפחה תומכת, יוכל, אם יעמדו לרשותו אמצעים כספיים ראויים ויקבל עזרת הזולת וטיפול רפואי הולם למניעת סיבוכים, ובאם יקפיד על הפעילויות הדרושות למניעת סיבוכים ויהיה במעקב וטיפול רפואי כנדרש, ניתן להעריך שלא יהיה קיצור בתוחלת החיים שלו." (עמ' 7 של חוות הדעת)

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

חרף אמירה פוזיטיבית זו, בסיום חקירתו בבית המשפט על ידי בא כוח הנתבעים, שינה ד"ר וינגרדן מעמדתו; היה פחות נחרץ והבהיר כי אינו יודע אם יהיה קיצור בתוחלת חייו של התובע (עמ' 683, שו' 22).

17. התובעים מבקשים לאמץ את עמדתו של המומחה ולקבוע כי לא יהא קיצור בתוחלת חייו התובע. לשיטתם, המומחה נדרש לסוגיה בחוות דעתו "במודע ובכובד ראש" (עמ' 10 לסיכומים) וקבע כי אין לקבל את נתוני הספרות המקצועית בארצות הברית. עמדתו זו, כך מסבירים התובעים, מנומקת ומבוססת על ההבדלים הנעוצים בין מצבו של התובע לבין הממוצע הסטטיסטי בספרות האמריקאית.

אשר לעמדת המומחה בחקירתו בבית המשפט, לפיה "אולי יותר שאני לא יודע אם יהיה [קיצור בתוחלת חייו התובע - י' ו']" (עמ' 683, שו' 22), סבורים התובעים כי מדובר בהבדלי ניסוח אשר אין בהם לשנות את התוצאה. זאת משום שבמהלך עדותו הסביר שוב המומחה מדוע אין לאמץ את תוצאות המחקר שנערך בארצות הברית (אין להשוות בין תנאי הטיפול בישראל ובגרמניה לבין ארצות הברית, לאמריקאים רבים אין ביטוח רפואי והביטוח הבסיסי שם הוא ברמה נמוכה, ועוד).

עוד מוסיפים התובעים וטוענים כי הנטל להוכחת קיצור בתוחלת החיים רובץ על כתפי הנתבעים וכי הדרך הראויה להוכיח זאת היא באמצעות ראיות ממשיות, ואין די בנתונים סטטיסטיים ובמחקרים שבוצעו מחוץ לישראל כדי לקבוע שקיים קיצור בתוחלת חייו של הניזוק הפרטני העומד לפני בית המשפט. בענייננו, סבורים התובעים, לא רק שהנתבעים לא הציגו ראיות ברורות ביחס לתובע, אלא מכלול גורמי הסיכון הרלוונטיים דווקא מלמדים שלא יהא קיצור בתוחלת חייו התובע. התובעים מפנים לשורה ארוכה של פסקי דין אשר יש בהם, לעמדתם, לתמוך בטענותיהם.

18. הנתבעים טוענים כי כיום אין מחלוקת שתוחלת חייו נפגעי חוט שדרה קצרה ביחס לתוחלת החיים הממוצעת באוכלוסייה הכללית. גם בענייננו סבורים הנתבעים כי קיים קיצור בתוחלת חייו התובע וכי תוחלת חייו הצפויה היא עד הגיעו לגיל 60 שנה.

לשיטת הנתבעים, הגם שד"ר וינגרדן ניסה בעדותו להגן על עמדתו הראשונית, בסופו של דבר נסוג הוא מעמדה זו, תוך שהוא משיב כי אינו יודע אם תוחלת חייו התובע תקוצר, אם לאו. בכלל זה מבקשים הנתבעים להסב את תשומת הלב לתשובותיו של ד"ר וינגרדן לאורכה של החקירה הנגדית מטעמם, ובין היתר לכך שהסכים כי המחקרים המובילים בתחום תוחלת החיים של נפגעי

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

חוט שדרה מלמדים כי בנתוניו של התובע (גילו במועד התאונה ודרגת החומרה של הפגיעה), צפויים לו עוד כ- 35 שנות חיים מיום התאונה. עוד מציינים הנתבעים כי המומחה לא ביסס עמדתו על ספרות רפואית ומחקרים וכי הימנעותו מלהעריך קיצור בתוחלת חיי התובע בנימוק כי התקדמות הטכנולוגיה יכולה להביא לשיפור ולהארכת תוחלת החיים, התבררה במהלך שמיעת הראיות "כחסרת יסוד, והופרכה לחלוטין" (עמ' 6 לסיכומי הנתבעים).

19. לאחר שעיינתי בחוות דעתו של ד"ר וינגרדן, בעדותו בבית המשפט, בטענות הצדדים בעניין זה ובראיות אשר הוגשו בנושא, סבורני כי קיים סיכון לקיצור בתוחלת חייו של התובע.

20. במסגרת שמיעת הראיות הגישו הצדדים מספר מאמרים ומחקרים הקשורים לתוחלת החיים ולגורמים המשפיעים עליה. העדכני והרלוונטי ביותר לענייננו הוא Trends in Life - Expectancy After Spinal Cord Injury (להלן: "המחקר"); מחקר אשר נערך ופורסם בחודש אוגוסט 2006 על ידי David J. Strauss, PhD, Michael J. DeVivo, DrPH, David R. Paculdo, MPH, Robert M. Savelle, PhD ובסיס הנתונים הנבחן בו הוא עד שנת 2004. זהו אף המחקר עליו התבסס המומחה לגבי תוחלת החיים הסטטיסטית הצפויה על פי הנתונים מארצות הברית לנפגע בדרגת החומרה של התובע, על אף שלא ציין זאת מפורשות בחוות הדעת (ראו עדות המומחה בעמ' 654).

21. ד"ר וינגרדן אינו חולק, ואף מציין כאמור בחוות דעתו באופן פוזיטיבי, כי על פי המחקר (ראו נ/43, הטבלה בעמ' 1082) תוחלת החיים לנפגע בנתוניו של התובע (גיל ודרגת חומרה) - גבר בן 25 שנים, אשר שרד 3 שנים לאחר התאונה ודרגת פציעתו היא ASIA A C-6 - הינה עוד 34.7 שנים, היינו, עד הגיעו לגיל 60 שנה לערך.

עם זאת, המומחה סבור כי לא ניתן ליישם את הנתונים מארצות הברית במקרה של התובע. בחוות דעתו הסביר המומחה, כאמור, כי בארצות הברית קיים מספר גבוה של נפגעים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך, וכן כי לא ניתנה הגדרה במחקר לזמינות הטיפול הרפואי ולרמת התמיכה שמקבל הנפגע. בעדותו בבית המשפט נימק את עמדתו גם בחלופי הזמן הרב מאז ארעה פגיעתם של הנבדקים המהווים את אוכלוסיית המחקר, וכך הסביר - אם מדובר בנפגעים שהיו בעת הפגיעה בני 25 שנים ובממוצע חלפו כ- 35 שנים עד אשר אלו נפטרו, הרי שמדובר על פגיעות שאירעו בשנות ה-60 של המאה הקודמת (עמ' 680, שוי' 13 - 16). שיפור הטכנולוגיה והתקדמות הרפואה על פני זמן כה רב, ולעיתים, הופכים את המחקרים לכמעט חסרי משמעות מבחינה מדעית וסטטיסטית בכל הנוגע לתוחלת החיים בטווח הארוך (עמ' 681, שוי' 16 - 19; עמ' 682, שוי' 3 - 8).

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

22. אין בידי לקבל את הנימוק אשר הוסיף המומחה בבית המשפט, לפיו אין רלוונטיות לנתונים הסטטיסטיים לטווח הארוך, ולמצער הרלוונטיות של סטטיסטיקה לטווח ארוך הינה פחותה באופן משמעותי, עד כי לא ניתן להסתמך עליה. במחקר עצמו התייחסו המחקרים לנושא זה. צוין שם כי בשלושת העשורים האחרונים ארעה ירידה של 40% בשיעור התמותה בשלב הקריטי - הוא השנתיים הראשונות שלאחר הפגיעה, נוכח ההתפתחות הטכנולוגית. להבדיל מקבוצה זו, הירידה בשיעור התמותה של אלו אשר שרדו שנתיים לאחר הפגיעה היא קטנה ואינה משמעותית מבחינה סטטיסטית (נ/43, עמ' 1079). אף המומחה אישר דברים אלה בחקירתו, כי על פי המחקר השיפור הטכנולוגי במכשור הרפואי ובאבזור אין בו כדי לשנות את היקף תוחלת החיים בטווח הארוך (עמ' 657, שו' 18 - 22; עמ' 659, שו' 12 - 15; עמ' 681 שו' 1 - 10).

23. בענייננו, הספרות הרפואית המקצועית ומחקר אשר נערך בנושא מלמדים כי תוחלת החיים הממוצעת של אדם בגילו של התובע ובמאפייני פגיעתו תקוצר בכ- 20 שנה. קשה לקבל את עמדתו של המומחה כי השוני במצב הסוציו-אקונומי, בזמינות הטיפול הרפואי ובמעגל התמיכה של התובע (אשר, ככלל, נלקחים בחשבון במחקרים השונים), מצדיקים במקרה זה הערכה לפיה תוחלת חיי התובע לא תקוצר כלל. דעה זו אינה מבוססת ולא נסמכת על מאמרים רפואיים מקצועיים (עמ' 678, שו' 20 - 23; עמ' 679, שו' 4 - 6; 681, שו' 11 - 14; עמ' 682, שו' 9 - 11).

עם זאת, יש ליתן למאפייניו של התובע אותם ציין המומחה (ראו חוות דעתו ועדותו בעמ' 705 ו-710) - טיב הטיפול, המעגל המשפחתי התומך, שמירה על משקל גוף תקין ואורח חיים בריא, עצמאות בביצוע פעולות מסוימות בחיי היום-יום, וכו' - את המשקל הראוי בעת הערכת שיעור הקיצור בתוחלת חייו. מנגד, יש ליתן משקל גם לעובדה כי התובע סבל לא אחת מזיהום בדרכי השתן (ראו חוות דעתו של ד"ר וינגרדן; עדותו בעמ' 627, שו' 7 - 8, וכן עדותו של התובע בעמ' 345 - 346 לפיה בשבוע הראשון של חודש ספטמבר 2010 ולמשך כ- 40 יום אושפז בשל בעיות בדרכי השתן) המהווה אחד מן הגורמים המשפיעים על תוחלת החיים (עדות המומחה בעמ' 656).

24. לסיכום סוגיה זו ניתן לומר כי הערכת תוחלת החיים תיעשה על פי הידוע ביום מתן פסק הדין, שהוא תוצר של שקלול הנתונים הסטטיסטיים הכלליים ונתוניו האינדיווידואליים של הניזוק. הווה אומר - תוחלת החיים הכללית הממוצעת לבני גילו של הניזוק; תוחלת החיים הממוצעת לנפגעים שמאפייני פגיעתם היא הדומה ביותר לזו של הניזוק; גילו של הניזוק במועד הפגיעה; חלוף הזמן מיום הפגיעה, בדגש על משך התקופה, הטיפול שקיבל התובע והאם אירעו במהלך תקופה זו אצל הניזוק תחלואים הידועים כגורמי סיכון לקיצור תוחלת החיים; סביבתו של הניזוק ורמת

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

התמיכה המוענקת לו; המסגרת בה מצוי הניזוק ובה עתיד להימצא, לרבות טיב הטיפול הרפואי; מצבו הנפשי של הניזוק, וכן גילו של הניזוק במועד מתן פסק הדין. אין מדובר ברשימה סגורה. ייתכנו אינדיקטורים נוספים לבחינת שיעור הקיצור בתוחלת החיים.

25. יישום מכלול השיקולים על ענייננו, ובין היתר, בהביאי בחשבון את תוצאות המחקר; עמדתו של המומחה ונתוני הפרטניים של התובע, כמפורט לעיל, וכן את תוחלת החיים שהייתה צפויה לתובע אלמלא התאונה בהתאם לממוצע במקום מגוריו (גיל 78) - סבורני כי יש להעמיד לצורך חישוב הפיצויים את תוחלת חייו של התובע עד הגיעו לגיל 72 שנים (המהווה כ- 12% מיתרת תוחלת חייו אלמלא התאונה).

אעיר כי אין מחלוקת בדבר תוחלת החיים שהייתה צפויה לתובע אלמלא התאונה. בעניין זה ראו נספח א' לחוות דעתו של עורך הדין וולדהיים אשר הוגש וסומן גם כ- 37/נ, וכן טענת התובעים עצמם בראש הנזק של הפסדי פנסיה (עמ' 21 לסיכומיהם) כי תוחלת החיים של גברים בגרמניה היא גיל 78.

נכותו הרפואית והתפקודית של התובע

26. אין למעשה מחלוקת כי נכותו הרפואית והתפקודית של התובע היא מקסימאלית - 100%, וכי נותרה בו אך יכולת מועטה לדאוג לצרכיו הבסיסיים.

סיפור חייו התעסוקתיים של התובע

27. התובע מפרט בתצהירו כי לאחר לימודיו התיכוניים הוא פנה למסלול המשלב לימודים והכשרה מקצועית (התמחות) בו זמנית בתחום הספורט והכושר. המסלול הוא בן 3 שנים, והעומד בהצלחה במסלול זה, לרבות במבחן עיוני ומעשי, זכאי לתואר "Sport & Fitnesskaufmann" (מומחה לניהול ומסחר מקצועות הספורט) (להלן: "התואר" או "ההכשרה"). התאונה התרחשה לקראת תום השנה השנייה ללימודי התובע. התובע מסביר בתצהירו כי בסופו של דבר הוא חזר אל ספסל הלימודים והשלים את המוטל עליו, אך התואר הפך לתיאורטי שכן במקצוע זה נדרשת יכולת מעשית ופיזית.

28. במסגרת התמחותו ועוד קודם התאונה, עבד התובע בבית הספר הפרטי לאומנויות לחימה - רנדורי (כיום רנדורי פרו) (להלן: "רנדורי פרו"). לטענת התובע נוצר "קשר נאמנות מאוד מיוחד"

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

(סעיף 16 לתצהיר) בינו לבין הבעלים של רנדורי - מר Lutz Heyden (להלן: "היידן"), והלה הציע לו להפוך לשותפו בסניף חדש שהתעתד לפתוח בברלין. "התוכנית שלנו הייתה", כך מפרט התובע בתצהירו, "לפתוח את בית הספר החדש ברגע שאקבל את התעודה שלי בסיום לימודיי, וכשותפים החלטנו שהמשכורת ההתחלתית שלי תהיה 2,600 - 3,000 € בחודש בנוסף לאחוזים מהרווחים של המקום החדש. התוכנית הייתה לקבל כ- 500-600 תלמידים וחברים. על פי תכנית העסק, לאחר ניכוי ההוצאות, ההכנסה השנתית שלי לאחר מספר שנים תגיע לסכום של 100,000 €" (סעיף 16 לתצהיר).

29. אשר להכנסתו סמוך לתאונה, על פי תצהירו של התובע, בעבודתו ברנדורי פרו, שם עבד כזכור כמתמחה במשרה חלקית תוך כדי לימודיו, הרוויח התובע שכר בגבולות של 500 € לחודש. עוד טוען התובע כי הכנסתו בתקופת לימודיו כללה גם שכר מעבודות בהן עבד מעת לעת, כשופט באליפויות ספורט וכמאבטח (סעיפים 14 - 15 לתצהיר).

כושר השתכרותו של התובע לאחר התאונה

30. התאונה גדעה באחת את שאיפותיו של התובע. התובע חזר אחרי תקופת שיקום לעבודה חלקית ומצומצמת מאוד ברנדורי פרו ועובד שם עד היום. התובע עובד משך $5\frac{1}{2}$ שעות ביום, עבודה משרדית מאחורי הדלפק, תמורת שכר חודשי של 330 €. התובע טוען כי עבודתו מינימאלית; הוא עובד בפועל רק שעתיים וחצי ביום וביתר הזמן שוהה במקום בגלל הטיפול המסור לו הוא זוכה במקום העבודה; מרבית העבודה נעשית על ידי שותפיו לעבודה; היידן מעסיק אותו כ"טובה", וכן כי ביום בו יתקבלו כספי הפיצויים הלה יפסיק להעסיקו (סעיף 18, 21 ו- 22 לתצהיר). לטענת התובע, למעשה לא נותרה לו כל יכולת השתכרות.

31. הנתבעים טוענים כי לאחר התאונה השלים התובע את התמחותו, סיים לימודיו וקיבל תעודה, מתמיד בעבודתו משך למעלה מ- 6 שנים לאחר שמקום העבודה הותאם למגבלותיו, ומרוויח שכר חודשי של 330 €. עוד מפנים הנתבעים לעמדת המומחה השיקומי אשר אישר בעדותו כי התובע יכול לעבוד. אשר לטענה כי התובע מועסק אצל היידן עד שיקבל את הפיצוי עם מתן פסק הדין בתובענה דכאן, גורסים הנתבעים כי אין לקבלה שכן היא אינה מתיישבת עם שורת ההיגיון, עומדת בניגוד לדין הגרמני המקנה לתובע הגנה מוגברת מפני פיטורין, ואף לא אוזכרה (ולא בכדי) בתצהירו ובעדותו של מר היידן. על כן, סבורים הנתבעים, יש להביא בחשבון את השתכרותו בפועל של התובע על ידי ניכוי הסכום מבסיס השכר שייקבע. ממשיכים הנתבעים וטוענים כי אם הכנסתו של התובע

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

תפחת והוא יוכר כ"נזקק סוציאלי", יהא זכאי הוא לקבל גמלה ל"תמיכה סוציאלית" בסך של €70 או סכום מוגדל של €30 המוענק לאנשים בעלי נכות קשה, מאת הרשויות הממלכתיות בגרמניה. על כן, כך או כך, תהא לתובע הכנסה אשר יש להביאה בחשבון בעת קביעת בסיס השכר.

32. המומחה השיקומי, ד"ר וינגרדן, העריך בחוות דעתו כי התובע "אינו מסוגל להשתכר כלל" (עמ' 7). בצד הערכה זו, המליץ ד"ר וינגרדן כי התובע יעבור אבחון של יכולותיו המקצועיות, ובהמשך, על מנת שיוכל להשתלב בתעסוקה מוגנת, יעבור הוא הליך של שיקום מקצועי. דברים אלה כתב המומחה בחוות דעתו על אף המידע שקיבל מכלי ראשון - מהתובע, לפיו התובע "עובד במרכז הספורט משתמש במתקנים אך אינו מקבל תשלום" (עמ' 3 לחוות הדעת). עוד נכתב בחוות הדעת כי התובע יושב 6 - 8 שעות ללא הפסקה וכי הוא מסוגל לשבת עד 12 שעות עם הפסקה (עמ' 3).

כשהתבקש המומחה בעדותו ליישב בין הדברים, הסביר כי התובע לא יהיה מסוגל לכל עבודה כאשר הוא אינו מאוזן מבחינה בריאותית (בעת זיהומים חוזרים לדוגמה). ואולם, כל אימת שמצבו של התובע תקין הוא יכול לעבוד כפי שמסוגלים לעבוד אנשים אחרים עם פגיעת עמוד שדרה. עוד הוסיף המומחה כי הוא מוכן לקבל את אמירותיו של התובע לפיהן הוא יכול לשבת שש עד שמונה שעות ללא הפסקה (עמ' 684 - 685). ד"ר וינגרדן אישר כי התובע יכול לעשות שימוש בטלפון נייד, ואף במחשב כשהוא מקליד בעזרת אצבע אחת (עמ' 664 - 665).

33. אעיר כי לא שוכנעתי שהעסקתו של התובע ברנדורי פרו מתבצעת אך משום "טובה" עד אשר יבוא על סיומו ההליך המתנהל לפניי. במהלך התקופה בה עבד התובע ברנדורי פרו קודם לתאונה נרקמו בינו לבין היידן ויתר העוסקים במלאכה יחסים חבריים. התובע עצמו מספר בתצהירו כי "ב- 2008 עשו לי קעקוע שרק אנשים מעטים מקבלים. כל החבורה שיש לה את הסימן הזה מחזיקים יחד בזמנים טובים ובזמנים קשים. זוהי מעין אחוות אחים של רנדורי-פרו" (סעיף 22). אחוות האחים אשר נוצרה, קשר הנאמנות המיוחד בין היידן לתובע (כפי שציין התובע בתצהירו), אישיותו החיובית של התובע ורצונו להשקיע ולהצליח כפי שתיאר היידן עצמו בתצהיר עדותו הראשית - נדמה כי הם העומדים בבסיס העסקתו של התובע כיום; הם, כך סבורני, ימשיכו ויעמדו בבסיס העסקת התובע גם בעתיד, כל עוד מצבו הרפואי יאפשר זאת. בנוסף, היידן עצמו, אשר בתצהירו הרבה לפרט את תכונותיו של התובע, פועלו והתוכניות העתידיות אשר היו קודם לתאונה, לא טען כלל כי התובע ממשיך להיות מועסק על ידו באופן זמני.

34. נוכח הערכתו של המומחה כי התובע מסוגל לשבת מספר שעות ללא הפסקה ולעבוד כל אימת שהוא מאוזן מבחינה בריאותית, ויתרה מזאת - משעה שהתובע, על פי דבריו הוא, עובד בפועל

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

ברנדורי פרו מזה שנים, אין לשלול לחלוטין את האפשרות כי בתקופות אלה ואחרות בעתיד יעלה בידי התובע לעבוד ולהשתכר ולו בסכום זעום.

35. בצד הערכה זו, יש להביא בחשבון שינויים אשר ימנעו מהתובע להמשיך ולהשתכר למחייתו. נוכח פגיעתו הקשה, סביר כי בשנים הרבות העומדות בפניו יידע הוא עליות ומורדות ויכול ותהיינה תקופות (אף ארוכות) בהן התובע לא יוכל כלל להשתכר למחייתו. בנוסף, אם ביום מן הימים יפסיק התובע מסיבה זו או אחרת להיות מועסק על ידי היידן, יתקשה הוא למצוא עבודה המותאמת למגבלותיו אצל מעסיק אחר. לפיכך, איני רואה מקום לקבוע את היכולת המדויקת שנתרה בתובע להשתכר למחייתו ואת שיעורה המדויק של הגריעה מהשכר עקב התאונה, אלא יש להביא בחשבון יכולת מועטה זו על דרך של הפחתה גלובאלית מהפסד ההשתכרות החודשי.

36. בנוסף ליכולת המינימאלית שנתרה בתובע להשתכר לפרקים, יש להביא בחשבון את האמור בחוות הדעת של שני עורכי דין (Gerrit Alexander Schümann) (להלן: "עורך הדין שומן") וד"ר יובל חן) אשר הוגשו מטעם הנתבעים להוכחת הדין הזר, וליתר דיוק על מנת לעמוד על זכויות המגיעות לתובע מאת הרשויות בגרמניה. על פי חוות דעת אלה קיימת הטבה בדמות עזרה סוציאלית, המוענקת על ידי "מדינת המחוז ברלין" לצורך הבטחת המחייה הבסיסית בסך של €70 לחודש, והטבה מוגדלת בסך של €30 לחודש לבעלי נכות קשה (עמ' 12 לחוות דעתו של עורך הדין שומן). ראו גם פירוט התנאים לקבלת התמיכה הסוציאלית בחוות דעתו של ד"ר חן (עמ' 10 - 11). לא מן הנמנע כי פירות בהכנסתו של התובע, שלא לומר חוסר הכנסה, יצמיח זכאות לקבלת גמלה זו או אחרת, כפי המפורט בחוות דעת אלה. במאמר מוסגר אציין כי הגם ששני העדים הנ"ל מומחים לדין הגרמני, בפועל עיסוקם אינו בדיני הנזיקין ובדיני הביטוח הסוציאלי, דבר שיש בו כדי להשפיע על המשקל שיש לייחס לאמור בחוות דעתם. מנגד, יש לזכור כי התובעים לא הגישו חוות דעת מטעם להוכחת הדין הזר בעניינים אלה ולא סתרו את האמור בחוות הדעת.

בסיס השכר וההפסד החודשי (שיעור הגריעה מהשכר)

37. בכל הנוגע לעבר, מבקשים התובעים כי עד מועד שחרורו של התובע מבית החולים, ייערך החישוב לפי בסיס שכר של סך של €37 (השכר שהיה אמור להרוויח התובע כמתמחה, וכן שכר ממוצע מעבודה כשופט בתחרויות וכמאבטח). ממועד שחרורו ועד היום לפי €607 (השכר שהיה אמור התובע להרוויח, לרבות עלייה ריאלית בשכר, בניכוי השכר שהרוויח בפועל).

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

38. אשר לבסיס השכר הראוי להערכת הפסדי השתכרות התובע בעתיד, טוענים התובעים כי בעת קביעתו יש להביא בחשבון הנתונים הבאים: המקצוע הייחודי שרכש התובע; היחסים שרקם עם היידן; הסיכום בין התובע להיידן כי עם קבלת התואר יהפוך התובע שותף בסניף החדש העתיד להיפתח, כי משכורתו ההתחלתית תהא £600,000 - £0,000 וכי ההכנסה השנתית לאחר מספר שנים תהא £00,000; השכר שמרוויחה הגב' Tanya Pieper (להלן: "פייפר") שהכשרתה הניהולית פחותה מזו של התובע ואשר הפכה לשותפה ומנהלת הסניף החדש במקום התובע, וכן האמור בחוות הדעת של יועץ המס, מר Thomas Schmekal (להלן: "שמקל"), שהוגשה מטעם התביעה, בה הוערכה ההכנסה בשים לב להתקדמות קריירת התובע וההכנסה שבצידה אלמלא התאונה, עד לשכר שנתי של £100,000 בשנת 2020. בסופו של יום ביקשו התובעים בסיכומיהם כי בסיס השכר החודשי יהא £4,057.5 (הוא הממוצע בין השתכרותו הצפויה של התובע בגיל 23 שנים, שנת 2008 - £800, לבין ההשתכרות הצפויה בהגיעו לגיל 67 שנים, שנת 2053 - £315). שכר זה, כך טוענים התובעים, יש להוון על פי מכפיל ההיוון בו נקב פרופ' לופלר בחוות דעתו ובעדותו בבית המשפט, תוך שיש לעדכנו בהתאם לשערי הריבית המפורסמים באתר הבונדסבנק ערב מתן פסק הדין, כשבית המשפט אמור להסתייע בחוות דעת של אקטואר.

39. הנתבעים טוענים כי השכר השנתי של £100,000 שהוצג בחוות דעתו של מר שמקל הוא מופרך. גם לטענת התביעה בדבר שכר חודשי בסך £4,057 אין בסיס, והיא עומדת בניגוד לכלל הראיות, לרבות אלה שהובאו על ידי התובעים עצמם. הנתבעים מבקשים להפנות לעדותו של היידן אשר אישר כי הוא מעסיק עובדת בשם ג'והאנה שעברה הכשרה זהה לזו של התובע ושכרה החודשי עומד על סך של £200 בלבד. הנתבעים סבורים כי טענת התביעה לפיה כבר בשנה השנייה להתמחות הובטח לתובע לנהל סניף וכי ניהול הסניף הועבר עקב התאונה לידי הגב' פייפר (בעלת וותק והשכרה מרובה מזו של התובע, בת זוגו לשעבר של היידן) נטענה בעלמא. עוד טוענים הנתבעים כי גם אם נשווה את השכר שהיה צפוי התובע לקבל אלמלא התאונה לשכרה של פייפר, הרי שכרה של זו אינו מגיע כדי £4,000 לחודש ולא קרוב לכך. בעניין זה טוענים הנתבעים כי על פי עדותה של הגב' פייפר שכרה המקסימאלי עמד על £1,750 לחודש; כי הכנסה בת £500 לחודש (עליה העידה הגב' פייפר) כוללת את שכרה הבסיסי (£1,750) ומשיכת רווחים, וכי אם נוצרים הפסדים עליה לדאוג לכיסויים על חשבונה. הנתבעים מבקשים להפנות לנתוני השכר המופיעים בחוות הדעת של פרופ' בלום אשר הוגשה מטעמם.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

בשים לב לטענותיהם מציעים הנתבעים לקבוע בסיס שכר בן 3 מדרגות: [1] התקופה שהייתה מיועדת להשלמת ההתמחות (היא למעשה תקופת האשפוז) - €65. סכום זה מהווה תוצאת ניכוי גמלה חודשית של "הבטחת מחייה" בסך €35 שקיבל התובע מאת IKK מ-€500 אותם היה מרוויח התובע כמתמחה. לשיטת הנתבעים, יש לדחות טענה להכנסה ממקורות נוספים שכן זו לא הוכחה. [2] ממועד שחרורו מבית החולים עד היום וב-4 השנים הקרובות - €70, המהווים שכר אפשרי לאחר סיום התואר (€2,200 נטו לחודש, כפי שמרוויחה ג'האנה), בניכוי שכרו כיום (€30). [3] משנת 2018 ועד הגיע התובע לגיל 60 שנה (תוחלת חייו המקוצרת לשיטת הנתבעים) - €1,250, המהווים את שכרו האפשרי של התובע (€2,000 נטו לחודש), בניכוי שכרו האפשרי במגבלותיו (€50). בתקופת השנים האבודות לשיטת הנתבעים (מגיל 60 ועד 67 שנה) טוענים הם כי ההפסד החודשי הוא €600, המהווה 30% משכרו הפוטנציאלי של התובע (€2,000).

40. אקדים ואומר כי קביעת בסיס השכר לעתיד לצורך פסיקת הפיצוי בגין הפסדי ההשתכרות, היא פרי הערכה ושקלול של נתונים רבים. בכללם, יש להביא בחשבון את הישגיו של התובע עד מועד התאונה, מאווייו, שאיפותיו ותוכניותיו; צעדים של ממש שעשה התובע על מנת שאלו יקרמו עור וגידים, וכן הסבירות כי אלמלא התאונה תוכניות אלה אכן היו יוצאות מן הכוח אל הפועל.

41. הערכת בסיס שכרו של התובע מלאכה קשה היא. במועד התאונה היה התובע כבן 22 שנים, סטודנט בשנה השנייה ללימודיו ולהתמחותו, וניתן לומר כי התובע אך החל לעשות צעדיו הראשונים בשוק העבודה.

לאור הצעדים הממשיים שעשה התובע בתחום הספורט ואימוני הכושר - ההשכלה שכבר החל לרכוש וביצוע התמחות לשביעות רצון מעסיקו - יש להעריך את שכרו לפי פוטנציאל ההשתכרות בתחום זה, לרבות אופק קידומי כלשהו. עם זאת, על אף טענות התובע ועדותו של היידן, אני מתקשה לקבל כי כבר במהלך התמחותו הוסכם בין התובע להיידן שהתובע יהפוך להיות שותף בסניף החדש. מעבר לכך, אין בנמצא כל ראיה בכתב להסכמה זו; לא הוצגה תוכנית עסקית מפורטת; מדובר בהסכמה כללית הנסמכת על הערכות בלבד. נדמה כי במקרה זה מדובר בספקולטיביות - יתר ויש להימנע ממנה בעת הערכת הפיצויים (ראו והשוו ע"א 10990/05 פניץ נ' הראל חברה לביטוח בע"מ, פ"ד סא(1) 325 (2006) (להלן: "עניין פניץ"). כמו כן, ממילא בעלות על סניף "כרוכה בשימוש בהון עצמי ובנטילת סיכון" אישי (עמ' 6 לחוות דעתו של מר שמקל) - פרמטרים אשר לא הובאו לגביהם נתונים.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

לא זו אף זו, כחלק מהתמודדות עם הקושי האינהרנטי בהערכת נזקי העתיד והצופן לבוא, אנו נעזרים לא אחת בנתונים סטטיסטיים (ראו לדוגמה חזקת שכר ממוצע במשק לקטין - ע"א 10062/04 "מגדל" חברה לביטוח בע"מ נ' אבו חנא, פ"ד ס(3) 13 (2005)), אלא שבענייננו הנתונים שנאספו בנוגע למקצוע שרכש התובע, אין בהם די כדי לקבוע ממצאים על פיהם בלבד. ראו חוות דעתו המשלימה של מר שמקל מיום 10.2.13 שניתנה בתגובה לחוות דעתו של פרופ' בלום: "בחוות הדעת שהומצאה נעשה ניסיון לפרט את אפשרויות ההשתכרות העתידיות של מר ליצבה (ללא אירוע התאונה). חוות הדעת מציינת את הקושי הקיים באיסוף נתונים, שכן מקצוע איש העסקים בתחום הספורט והכושר הגופני הוא חדש, ועל כן כמעט ואין בנמצא ערכים סטטיסטיים אמיינים" (עמ' 2). כן ראו עדותו של מר שמקל לפיה מדובר ב"מקצוע נדיר כל כך והוא [התובע - י' ו'] צעיר כל כך שכמעט ואין נתונים או סטטיסטיקות שאפשר להסתמך עליהם באמת" (עמ' 128, שו' 2 - 4).

42. אשר לחוות הדעת מטעם הצדדים - מר שמקל מטעם התובע בנה טבלת שכר שהיה התובע צפוי להרוויח על בסיס ההנחה כי התובע אשר החל דרכו כמתמחה, היה משלים ההכשרה המקצועית, היה עובד בפועל כאיש עסקים בתחום הספורט ואימוני הכושר וגם כמאמן, והיה הופך לסגן מנהל סניף, אחר כך למנהל סניף ובסופו של דבר לבעל סניף. לפי טבלה זו, בנוסף לעליית שכר בת 2% לשנה משכר התחלתי של £800, לחודש, הניח מר שמקל כי עם הפיכתו של התובע לסגן מנהל סניף יתווסף לשכרו £1,000 בחודש, וכי ב-£1,000 נוספים יזכה התובע עם מינויו למנהל סניף, וכבעל סניף הכנסתו תהא £3,300 לחודש (ראו נספח 2 לחוות דעתו). הנתבעים מבקשים להתבסס על חוות דעתו של פרופ' בלום, אשר העריך את שכרו של העוסק בתחום הספורט ואימון הכושר ב-£1,100 לחודש (£1,764 בניכוי מס הכנסה), שכרו של ממלא מקום מנהל סניף יעלה בכ-£70 נטו ושכרו של מנהל סניף יעלה בכ-£300 נוספים נטו.

43. אין בידי לאמץ מי משתי חוות הדעת במלואן וכלשונו. כך לדוגמה, חוות דעתו של פרופ' בלום נסמכת על אתרי אינטרנט שחלקם וודאי אינם יכולים להוות מקור רשמי, מוסמך או מהימן לקבלת נתונים לצורך הערכת השתכרות. מנגד, התוצאה אליה הגיע מר שמקל בחוות דעתו - אובדן הכנסה בסך £645,501 - אינה מתקבלת על הדעת ואף חורגת באופן ברור ממגבלת שילוש השכר הממוצע במשק. יתר על כן, בכל הנוגע לשכר החודשי שהיה צפוי התובע להרוויח, חוות דעתו של מר שמקל לקונית ולא מפורט בה כהלכה על סמך אילו נתונים הוערכה על ידו ההכנסה הנקובה בחוות דעתו בכל אחד מהתפקידים. בעדותו הסביר מר שמקל כי בצד הסטטיסטיקה המועטה, כשהניח שהתובע יוכל להשתכר £100,000 בשנה נסמך הוא על נתוני שכר שקיבל מבתי ספר לספורט. כשנשאל מדוע לא ציין זאת בחוות הדעת השיב כי קיים חיסיון (עמ' 128 - 129). נימוק זה אינו יכול

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

לעמוד. ראוי היה כי מר שמקל יציין ויפרט שהערכתו מבוססת בין היתר על בדיקה שערך בנוגע לשכר המשולם במוסדות אחרים, אפילו אם לא היה מציין זהותם של אלה מכוח החיסיון לו הוא טוען. יתר על כן, משעה שמלוא הנתונים שהביאוהו למסקנה שבחוות הדעת לא עומדים לבחינה וביקורת, ממילא נפגם המשקל שיש לייחס לחוות הדעת.

44. בהינתן קשיים ומגבלות אלה בחוות דעת הצדדים, יש להעריך את בסיס שכרו של התובע על סמך העדויות והראיות אשר הובאו לפני והיוצרים את התמונה הכוללת, ולהלן עיקרם:

מר היידן שיבח בתצהירו את התובע וציין כי הוא אהוב על העובדים וקהל הלקוחות כאחד. היידן ציין עוד כי טרם עבד התובע כמתמחה ברנדורי פרו הוא החל לאמן את קבוצות הבוגרים והילדים בגייו גייטסו, ואף שימש כשופט בתחרויות. כמתמחה, מלבד תפקידו העיקרי לאמן, היה התובע אחראי על אתר האינטרנט של רנדורי פרו, עסק בחתימת חוזים, חיובים, מענה טלפוני, ועוד. בנוסף נהג התובע לקחת חלק פעיל ומרכזי בפעילות החברתית והיה מוכן להשקיע ולתרום רבות להצלחת המשימה.

שוכנעתי כי השבחים שקיבל התובע ממעסיקו כנים ואמיתיים הם. גם אני התרשמתי מאישיותו החיובית של התובע במהלך עדותו. על רצונו של התובע להצליח ולהשתלב בעבודה ניתן ללמוד יותר מכל מהתנהגותו לאחר התאונה - חרף פגיעתו הקשה מאוד, היכולת המועטה אשר נותרה בו לעבוד והאפשרות כי יישב בחוסר מעש עד אשר יסתיים ההליך דן, עושה התובע מאמצים ומגיע למקום עבודתו כשמצבו הרפואי מאפשר זאת. עבודתו ברנדורי פרו כיום היא משרדית - הקלדת חוזים, מענה להודעות דואר אלקטרוני, חלוקת מפתחות לתאי ההלבשה, סיוע למתלמדים חדשים בעבודתם, סיוע בפיתרון בעיות בהפעלת התוכנה הממוחשבת (סעיף 11 לתצהיר עדותו הראשית של התובע, וכן עמ' 75 - 76 לעדותו של מר Felix Schwenzfeier - עמיתו לעבודה של התובע). כושר התמדה זה, כישוריו של התובע, הרצון לעבוד ולתרום והנחישות הקיימת בו, כך סבורני, היו מניעים את התובע להתקדם ולהצליח בעבודתו אלמלא התאונה.

45. מעבר לנתונים סטטיסטיים, אשר תוקפם מוגבל כאמור לעיל, התביעה לא הציגה ביוזמתה נתונים פרטניים בנוגע לשכרם של עובדים שונים ברנדורי פרו, פרט לשכרה של הגב' פיפר בטענה כי זהו השכר היחיד ממנו ניתן ללמוד על השתכרותו הצפויה של התובע אלמלא התאונה. בעניין זה אציין כי מעדותו של מר היידן עולה ששכרה של ג'והאנה - עובדת אשר עברה מסלול לימודי זהה לזה של התובע והיא בעלת אותה ההכשרה המקצועית - עולה כדי €2,000 לחודש לערך (עמ' 147). עם זאת, מר היידן ציין בעדותו כי הידע של ג'והאנה באומנויות לחימה מוגבל ולכן היא "עובדת בניהול

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

העסק אבל לא בניהול שהוא ספציפי לספורט ופיטנס" (עמ' 146, שו' 14 - 15). משלא צורפו נתוני השתכרות של כל עובד אחר ברנדורי פרו, ומשקבעתי כי אין לקבל את ההנחה ששכרו של התובע היה דומה דווקא לשכרה של הגב' פיפר, לא נותר אלא להיעזר גם בנתוני שכרה של ג'והאנה כחלק ממכלול השיקולים לקביעת שכרו של התובע.

46. בהתחשב באמור לעיל, ועיקרו: המקצוע שבחר התובע ללמוד; שלב ההכשרה בו הוא היה מצוי במועד התאונה; שביעות הרצון והסיפוק מתפקוד התובע וההערכה שרכש מר היידן לתובע; מידת השקעתו של התובע בעבודה על מנת להמשיך ולהתקדם; פוטנציאל קידומו של התובע; שכרן של ג'והאנה וגב' פיפר; הנתונים שבחוות הדעת מטעם הצדדים על אף מגבלותיהן, אעמיד את בסיס השכר לעתיד, לאחר גריעה על דרך האומדנא המביאה בחשבון את יכולתו המוגבלת מאוד של התובע לעבוד, על סך של 12,000 ₪ נטו שהם כ- €2,800 נטו.

אשר לעבר, איני רואה מקום לקבוע במדויק את הפסד ההשתכרות החודשי שנגרם לתובע והפיצוי המגיע לו בגין הפסד זה יוערך בסכום גלובאלי, כפי שיפורט בהרחבה בהמשך.

חישוב נזקי העתיד - היוון לפי ריבית בשיעור של 3%

47. מחלוקת נוספת בין הצדדים נוגעת לשיעור ריבית ההיוון לחישוב נזקי העתיד; בעוד התובעים טוענים כי שיעור הריבית צריך להיות נמוך מ-1%, סבורים הנתבעים כי שיעור זה צריך לעמוד בהתאם לדין הישראלי על 3%, וככל שיחושב לפי מקום מגורי התובע, על הריבית להיות בשיעור של 5%.

48. התובעים סבורים כי מרכז חייו של התובע בגרמניה, שם גם ישקיע את כספי הפיצויים, ועל כן שיעור הריבית לצורכי ההיוון צריך להיות זה הנוהג במקום מגוריו. בעניין זה מתבססים התובעים על חוות הדעת של פרופ' Andreas Löffler (להלן: "פרופ' לופלר") אשר הוגשה מטעמם. לאחר שבחן פרופ' לופלר את נתיבי ההשקעה השונים, ועל מנת לנטרל את הסיכון הכרוך בהשקעה ביורו כתב בחוות דעתו כי יש להעדיף השקעה באגרות חוב ממשלתיות של גרמניה. השקעה זו, לטענת התובעים, מקיימת את דרישת הפסיקה בישראל, לפיה על ההשקעה להיות "בטוחה אשר תניב לו [לניזוק - י' ו'] תשואה שתשמור על ערך כספו, כאילו יקבל אותו, לשיעורין, מדי חודש בחודשו" (ע"א 702/87 מדינת ישראל נ' כהן, פד"י (2) 705, 729 (1994) (להלן: "פרשת כהן")). עוד טוענים התובעים, בהתבסס על עמדתו של פרופ' לופלר, כי שיעור הריבית המתאים לצורכי היוון תשלומי העתיד הוא 0.9341%.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

49. הנתבעים סבורים כי משום שהתובענה הוגשה בישראל ונדונה על פי חוק הפיצויים, וכן משום "שנושא שיעור הריבית הוא עניין מהותי, ממילא גם שיעור ריבית ההיוון צריך שיהיה עפ"י הדין המהותי" הנוהג בישראל - 3% (עמ' 25 - 26 לסיכומי הנתבעים). עוד מפנים הנתבעים לפסיקה לפיה "שאלת שיעור ההיוון קשורה בנתונים רבים ומשתנים בשוק ההון", ובית המשפט, לפתחו מובאים נתונים נבחרים, אינו הגורם המתאים לבחינת נתונים אלה, וראוי כי הדבר יעשה על ידי המחוקק (ע"א 2099/94 חיימס נ' איילון חברה לביטוח בע"מ, פ"ד נא(1) 529, 549 (1997) (להלן: "עניין חיימס")). לפיכך, לטענת הנתבעים, בהעדר קביעה מפורשת של המחוקק לא ניתן לסטות מן ההלכה הפסוקה בדבר היוון על פי ריבית בשיעור של 3%.

לחילופין, טוענים הנתבעים, אם החישוב לא יבוצע על פי ההלכה הפסוקה בישראל, וייקבע כי יש לערוך החישוב על פי הדין הנוהג בגרמניה, הרי שיש לערוך החישוב לפי ריבית בשיעור של 5%. עמדתם זו מבססים הנתבעים על חוות הדעת של המומחה מטעמם, פרופ' Blum (להלן: "פרופ' בלום"). פרופ' בלום מפנה לדין בגרמניה ומבהיר כי הריבית המקובלת לצורכי היוון נעה בין 5% ל-5.5%. יתר על כן, עורך הדין וולדהיים, המשמש כזכור יועץ משפטי של IKK, אישר אף בעדותו בבית המשפט כי בתביעות שיבוב הם מהוונים את סכום הפיצוי העתידי לפי ריבית בת 5%.

בהתייחסם לחוות הדעת של פרופ' לופלר מטעם התביעה, גורסים הנתבעים כי הצעתו שבית המשפט ימנה רואה חשבון לעריכת חישוב הריבית הרלוונטית ליום מתן פסק הדין, אינה ישימה והופכת את חוות הדעת לרעיונית בלבד. זאת משום שהחישוב נעשה עבור שנים רבות בעתיד ולכן אין לעורכו על פי נתון זמני ומשתנה בשוק העולמי, וכן משום שיש בדבר לפגוע באחידות הפיצויים הנפסקים. זאת ועוד, גורסים הנתבעים, אין מניעה כי התובע ישקיע את כספו באגרות חוב של ממשלת ארצות הברית, ואף יכול הוא לעשות זאת בנקל. השקעה זו נחשבת לבטוחה וסולידית ומניבה כיום תשואה בשיעור של כ- 3%, כך אישר גם פרופ' לופלר עצמו. כמו כן מפנים הנתבעים לפער בריבית המתקבלת עבור השקעה באגרות חוב ממשלתיות בגרמניה בין מועד חוות דעתו של פרופ' לופלר לבין מועד עדותו, באופן שבחוות דעתו ציין פרופ' לופלר כי שיעור הריבית להיוון למשך 30 שנה צריך להיות כ- 0.9341%, אך בעדותו, בחלוף פחות משנה ממועד מתן חוות הדעת, אישר הלה כי הריבית תהיה בשיעור של 2.36%.

50. מנגד, התובעים מתייחסים לחוות הדעת של פרופ' בלום וטוענים כי הלה מומחה בראיית חשבון ובפועל אינו עוסק בעניינים הקשורים לסוגיית ההיוון. עוד גורסים התובעים כי פרופ' בלום התיימר לפרש את הדין הגרמני, אך משום שאינו משפטן, אין ללמוד מפיו על הנקבע בפסקי הדין

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

הניתנים בגרמניה; כי "הוכח גם שכל הדוגמאות מ'הפסיקה הגרמנית' שהביא פרופ' בלום אינן נכונות" והנתונים הכלכליים ששררו בעת בה ניתנו פסקי דין אלו שונים בתכלית מאלו הקיימים כיום (עמ' 4 לסיכומי התובעים), וכי ממילא אין לכך משמעות שכן ענייננו נדון לפי הדין בישראל. משכך, סבורים התובעים, אין ליתן כל משקל לעמדתו של פרופ' בלום.

51. סבורני כי התוצאה האופרטיבית הראויה במקרה דנן היא העמדת הריבית לצרכי היוון סכומי העתיד על שיעור של 3%.

52. חישוב פיזויים לעתיד בתביעת נזקי גוף על פי היוון בריבית בת 3% הונהג במקומותינו עוד במחצית שנות ה-70 של המאה הקודמת (ראו ע"א 469/74 זדה נ' בכר, פ"ד ל(1) 169 (1975)). שיעור ריבית זה נקבע בהתאם למצב שוק ההון, היינו אפשרויות ההשקעה והתשואות שבצידן (ראו ע"א 830/76 סעדה נ' חמדי, פ"ד לג(1) 589, 600 (1979)). על ההשקעה להיות בטוחה, כזו השומרת על ערכו הריאלי של הכסף ומעניקה לניזוק ריבית ראויה (ראו ה"מ 1021/78 הורוביץ נ' רשות הנמלים בישראל, פ"ד לג(2) 256, 269 (1979)). שתי דרישות צריכות להתקיים בהשקעה - נזילות וסיכון נמוך; על ההשקעה להיות נזילה באופן שהניזוק יוכל ליהנות מכספי הפיזויים לכיסוי צרכיו מדי חודש בחודשו. נוסף על כך, על ההשקעה להיות סולידית ולא ספקולטיבית (ראו עניין חיימס, בעמ' 544).

חרף חלוף הזמן מאז כוננה הלכה זו, ועל אף שהעניין הובא שוב ושוב לפתחו של בית המשפט העליון (ראו לדוגמה: דנ"א 3444/97 חיימס נ' איילון חברה לבטוח בע"מ (14.12.97), וכן ע"א 3375/99 אקסלרד נ' צור-שמיר חברה לביטוח בע"מ, פ"ד נד(4) 450 (2000)), עומדת היא על מכונה. לא זו אף זו, בסעיף 463(א) להצעת חוק דיני ממונות, התשע"א-2011, ה"ח הממשלה 595, הוצע לעגן את שנקבע כהלכה - "פיזויים בשל נזק ממון שייגרם בעתיד, המשולמים בסכום חד פעמי, יהוונו; ההיוון ייערך על יסוד ריבית בשיעור שלושה אחוזים לשנה". הוסבר שם כי שיעור זה מהווה "הנחת מוצא להיוון של פיזויים כלכליים בשל נזק ממון", תוך הותרת האפשרות, בדרך הקבועה בסעיף 463(ב), לקבוע בצו שיעור אחר של ריבית לצורכי ההיוון.

53. זהו הדין הנוהג כל עוד מרכז חייו של הניזוק בישראל. ומה באשר לניזוק אשר מתגורר דרך קבע מחוץ לישראל?

על מנת שלא ליצור אי שוויון בין ניזוק ישראלי לבין זה שמרכז חייו מחוץ לישראל, ככלל, המבחנים להערכת הנזק יהיו אלו הנהוגים בישראל. עם זאת, על מנת להגשים את אחד העקרונות

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

העומדים ביסוד דיני הנזיקין - השבת המצב לקדמותו - שומה עלינו להביא בחשבון נתונים שונים המשפיעים על גובה הפיצוי התלויים במקום מגוריו של הנזוק. כך גם שיעור הריבית לצורך קביעת מקדם ההיוון (פרשת כהן, בעמ' 727).

על פי ההלכה הנוהגת, חזקה היא כי שיעור הריבית לצורכי היוון יהא 3% גם כאשר הנפגע אינו יושב דרך קבע בישראל וגם בהנחה כי ההשקעה תבוצע מחוץ לישראל. המבקש לסטות, מי מעלה ומי מטה, משיעור ריבית זה - עליו נטל ההוכחה. "כל עוד לא הובאו ראיות של ממש לסתור, יהא שיעור ההיוון כמקובל בישראל" (שם, בעמ' 729. ההדגשות שלי - י"ו).

54. בענייננו, סבורני כי לא עמד מי מהצדדים בנטל הבאת "ראיות של ממש" לסתירת החזקה - היוון על פי הנהוג בישראל בהתאם לשיעור ריבית בת 3%.

55. בכל הנוגע לחוות דעתו של פרופ' לופלר מטעם התובעים, אין בידי לאמצה מן הטעם הפשוט שהיא אינה תואמת את שיטת הפיצוי הנפסקת לנפגעי תאונות דרכים בארץ. בעוד הפיצויים שיפסקו לתובע מבוססים על ההנחה בדבר צורך במקור הכנסה חודשי לסיפוק הנחוץ לו בראשי הנזק השונים (הפסדי השתכרות, עזרת הזולת, ניידות, ועוד), התוצאה אליה הגיע פרופ' לופלר בחוות דעתו מגלמת משיכה שנתית בלבד של הפיצויים. ראו בעניין זה עדותו כי הנוסחה שהציע לחישוב ריבית ההיוון בהשקעה ל-30 שנה מושתתת על 30 השקעות שונות, כל אחת מהן מסתיימת בשנה העוקבת לה, ומשיכה קבועה של הכספים אשר תתבצע אחת לשנה (עמ' 191 ו-203).

עצם הנחת יסוד זו מטילה ספק בהתאמת מסקנתו של פרופ' לופלר לענייננו; וודאי שבמצב דברים זה אין חוות הדעת עומדת ברמת הדיוק המקסימאלית אותה ביקש פרופ' לופלר להשיג. כמו כן, הנחת המוצא שבבסיס חוות דעתו של פרופ' לופלר אינה עומדת בתנאי אשר נקבע בפסיקה, לפיו יש לאפשר לניזוק למשוך הכסף הדרוש לסיפוק צרכיו למצער אחת לחודש:

"הנזילות חשובה כדי לאפשר לניזוק ליהנות מסכום הפיצויים, על-ידי כך שיוכל מדי חודש בחודשו למשוך חלק מכספי הפיצוי המושקעים כדי לכסות את הוצאותיו ואת צרכיו. עולה מכך כי בדיקת שיעור התשואה המוצע באפיקי השקעה שונים צריכה להתמקד באפיקי השקעה נזילים המאפשרים, לכל הפחות, משיכות חודשיות. בתכניות חיסכון בבנקים המציעות ריבית צמודה גבוהה לא סגי, שכן אלה אינן מאפשרות את מידת הנזילות הדרושה."

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

(עניין חיימס, בעמ' 544. ההדגשות שלי - י"ו)

56. זאת ועוד, בסוף חוות דעתו מיום 27.9.12 מייחד פרופ' לופלר ראש פרק ל"טיעוני נגד אפשריים" (עמ' 11 - 12, סעיף 3 לחוות הדעת), במסגרתו מנסה הלה להשיב למפרע לטיעונים שאפשר ויעלו נגד האמור בחוות דעתו. תשובותיו של פרופ' לופלר אינן מניחות את הדעת. "טיעוני הנגד" אליהם הוא עצמו מפנה את תשומת הלב הם ממשיים ומשמעותיים, ויש בהם די כדי לא לקבל את עמדתו של פרופ' לופלר.

פרופ' לופלר ממליץ כי בית המשפט ימנה רואה חשבון אשר יציב הנתונים הרלוונטיים בנוסחה שערך ויקבל בנקל את שיעור ריבית ההיוון "בתוך פחות מיום עבודה" (עמ' 12 לחוות הדעת). על המלצה זו חזר בחקירתו הנגדית (עמ' 200). זאת משום שלדעתו רק שיעור ריבית הנקבע ביום מתן פסק הדין יבטיח כהלכה את התשלומים העתידיים. בעניין זה מדגיש פרופ' לופלר כי "על ידי שימוש בשערי ריבית ממוצעים או קודמים, צד אחד [להתדיינות - י"ו] בוודאות יופלה לרעה" (עמ' 12 לחוות הדעת).

כאמור, החזקה בנוגע להיוון הפיצויים של תושב אשר מרכז חייו אינו בישראל היא כי מקדם ההיוון ייקבע לפי ריבית בת 3% כל עוד לא הוכח אחרת. תחת נטל התביעה להוכיח אחרת, הפך פרופ' לופלר את שיעור הריבית לוט בערפל; כזה הניתן לקובעו רק ביום מתן פסק הדין ותוך שאנו נעזרים במומחה מן החוץ. הצעתו זו אינה עולה בקנה אחד עם שיקולי יעילות והאחדת הפיצויים אשר אינם זרים לבית המשפט (ראו והשוו ע"א 3590/08 המאגר הישראלי לביטוחי רכב בע"מ נ' פת, סעיפים 14 - 15 לפסק דינו של כב' השופט י" עמית (13.5.10)).

57. אשר לדרך בה מבקשים הנתבעים לילך (כטענה חלופית) - שיעור ריבית בת 5% לצורכי היוון, כפי הדין הגרמני (לשיטת הנתבעים) - הדין השורר בגרמניה לא הוכח כדבעי. פרופ' בלום מפרט בחוות דעתו (ראו הטבלה בעמ' 8 לחוות הדעת) ארבעה פסקי דין לפיהם נע שיעור הריבית לצורכי היוון בין 3.75% ל- 5.5%, אלא שפרופ' בלום הוא רואה חשבון ויועץ מס ולכן הוא אינו הגורם המתאים להציג, לבאר ולפרש את הדין הגרמני, ואין ללמוד מפיו על הדין החל שם. פרופ' בלום גם לא התיימר בחוות דעתו ליתן כל "מסקנה משפטית, לא על בסיס החוק הגרמני, ולא על בסיס החוק הישראלי" (עמ' 1). יתר על כן, פרופ' לופלר ופרופ' בלום חלוקים הם, מחלוקת של ממש, בשאלה האם הקביעה בפסקי דין אלו סופית היא, מחייבת, ומתאימה לענייננו. זאת ועוד, חוות דעתו של פרופ' בלום מוגבלת לשיעור ריבית ההיוון בנוגע להכנסות מעבודה ואינה עוסקת בהיוון הפיצויים ביתר ראשי הנזק (עמ' 1 ו- 6 לחוות דעתו, וכן עדותו בעמ' 424 - 425).

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

גם בעדותו של עורך הדין וולדהיים, אשר חוות דעתו "בעניין מערכת ביטוח בריאות וסיעוד בגרמניה" הובאה כזכור במסגרת תביעת השיבוב של IKK נגד הנתבעים, אין די כדי להוות "ראיות של ממש". אומנם, מעדותו עולה כי טבלת ההיוון קופרבוש, בהיוון לפי ריבית של 5%, מקובלת על בית המשפט הגבוה בגרמניה. ואולם, בחוות דעתו הנפרסת על פני 8 עמודים הוא אינו מזכיר ואינו נוקב כלל בשיעור הריבית לצורכי היוון. גם בחקירתו נושא זה הועלה אך אגב אורחא.

58. הנה כי כן, אף לא אחד מהצדדים להליך עמד בנטל הרובץ לפתחו לסתור החזקה לפיה שיעור ריבית ההיוון בת 3% היא זו אשר צריכה לחול בענייננו. אשר על כן, הפיצויים יחושבו להלן בהיוון לפי ריבית בת 3%.

59. אעיר למען הסדר כי בחוות דעתו המשלימה מיום 25.4.13, אשר הוגשה בתגובה לחוות דעתו של פרופ' בלוס, הציע פרופ' לופלר להשתמש ב"מכפיל היוון", המביא בחשבון מקדם לחישוב הפסד השתכרות התובע עד הגיעו לגיל 67 (€95.71) או עד תוחלת חייו (€58.90). התובעים אומנם לא נקבו מפורשות בסיכומיהם באיזה ממכפילי ההיוון יש לעשות שימוש, אך ממילא סבורני כי שניהם אינם מתאימים לענייננו.

מכפיל ההיוון שהציע פרופ' לופלר עבור הפסדי שכר לשנים 2013 עד 2052 (סך 39 שנים) עולה על חישוב אריתמטי מלא של ההפסד במשך כל החודשים בתקופה זו. כך בעוד מכפיל ההיוון של פרופ' לופלר הוא 695.71 חישוב מלא מביא להכפלה ב- 468 (12 חודשים X 39 שנים). זאת ועוד, פרופ' לופלר מציין בחוות דעתו השנייה כי המכפיל של €58.98 משמש לאובדן הכנסה בלבד, אך מוצע להשתמש בו גם לחישוב ההפסד ביתר ראשי הנזק (עמ' 10 לחוות הדעת). הכיצד אמירה זו עולה בקנה אחד עם הגידול בשכר בן 2% לשנה הנלקח בחשבון בעת קביעת המכפיל? מה מקור ההנחה כי יתר ההוצאות (לדוגמא ניידות) תגדלנה בהתאם?

לפיכך וכפי האמור לעיל, החישובים לעתיד בפסק דין זה, לרבות הפסדי ההשתכרות, יבוצעו על פי מקדם היוון בריבית של 3%.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

חישוב הנזק

60. נתונים לצורך חישוב הנזק:

תאריך לידת התובע: 16.6.85.

מועד התרחשות התאונה: 15.4.07.

בעת התאונה היה התובע כבן 22 שנים.

במועד מתן פסק הדין התובע כבן 30 שנים.

נכותו הרפואית, התפקודית ושיעור הגריעה מהשכר של התובע: 100% (כפוף לאמור לעיל בנוגע ליכולת ההשתכרות המוגבלת מאוד שנותרה בתובע).

משך תקופת האשפוז: כ- 14 חודשים.

הפסד הכנסה חודשי לעתיד: 12,000 ₪ נטו.

מאז התאונה ועד מועד מתן פסק הדין חלפו 8 שנים (96 חודשים).

גיל פרישה לפנסיה אלמלא התאונה: גיל 67 שנים (16.6.2052), מקדם היוון 269.

התוחלת המקוצרת של חיי התובע: גיל 72 שנים (16.6.2057), מקדם היוון 287.

תוחלת חיי התובע לולא התאונה: גיל 78 שנים (6 שנים אבודות של הפנסיה).

על בסיס נתונים אלה יחושב להלן גובה הפיצויים בראשי הנזק השונים:

הפסדי השתכרות בעבר

61. מאז התאונה ועד היום חלפה תקופה בת 96 חודשים. בתחילתה של התקופה (ב- 14 החודשים הראשונים לערך) צפוי היה התובע לעבוד כמתמחה ולהרוויח שכר דומה לזה שהרוויח ערב התאונה. משלא הוכיחה התביעה הכנסתו הנטענת של התובע בתקופה זו גם מעבודתו כמאבטח ושופט בתחרויות, אין להביא בחשבון הכנסה נוספת. ממילא, על פי הפירוט בתצהיר עדותו הראשית של התובע (סעיף 15) מדובר בהכנסה שאינה קבועה ובחישוב סך ההכנסה לחלק לאורך התקופה, אין מדובר בהכנסה משמעותית.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

מאז סיום התמחותו (אלמלא התאונה) צפוי היה התובע להתחיל לעבוד במקצוע אותו רכש ולזכות בעלייה הדרגתית בשכרו. כאמור, במועד התאונה היה התובע צעיר מאוד וטרם החל להשתלב במקצוע אותו למד, ולכן השתכרותו לפני התאונה אינה יכולה לשמש בסיס לקביעת השתכרותו בכל תקופת העבר. על כן ראוי לפסוק לתובע פיצוי לתקופת העבר בסכום גלובאלי.

בקביעת גובה הפיצוי יש להביא בחשבון את הסכומים שקיבל התובע בתקופת העבר: בתקופת אשפוזו קיבל התובע קצבת "דמי המחלה" מאת IKK - 4,700 ₪ (ראו פריטים 1 - 15 בטבלה שצורפה לתצהיר עדותו הראשית של מר ריינהרד - נספח ג'). בעניין זה טענה התביעה בסיכומי התשובה מטעמה כי בזמן האשפוז קיבל התובע סך של 2,400 ₪ בלבד ואותו יש לנכות. בהעדר ראיה מטעם התביעה כי הסכום לו היא טוענת הוא אשר שולם לתובע בפועל, ולאור האמור בנספח ג' לתצהירו של מר ריינהרד, ינוכה כאמור הסך של 4,700 ₪ (במעוגל). בתום תקופה זו, עת חזר התובע לעבוד ברנדורי פרו הוא החל להשתכר סך חודשי של 30 ₪ וגם סכום זה יש להביא בחשבון בעת קביעת הפסדי התובע. מובן הוא שהסכומים הנקובים לעיל צריכים בשערוך להיום (כולל ריבית מאמצע התקופה), וכי על הפיצוי לגלם גם את חלוף התקופה מאז נוצר ההפסד.

בהתחשב באמור לעיל יוערך הפיצוי לעבר בסך של **700,000 ₪**.

הפסדי השתכרות בעתיד

62. עד גיל הפרישה (גיל 67 שנה), כמוסכם על ידי הצדדים (וממילא זהו גיל הפרישה על פי החוק הגרמני למי שנולד בשנת 1964 ואילך - ראו עמ' 14 לחוות דעתו של עורך הדין שומן), לפי הפסד חודשי של 12,000 ₪, ומקדם היוון 269, מתקבל פיצוי בסך של **3,230,000 ₪** במעוגל.

הפסדי פנסיה

63. התובעים מבקשים להתבסס על חוות דעתו של מר שמקל המעריך שכר פנסיה התחלתי (בהגיע התובע לגיל 67 שנה) בסך 315 ₪, ולאחר גידול בשיעור של 2% לשנה בחישוב בשיטת ריבית דריבית מגיע הפסד הפנסיה החודשי בהגיע התובע לגיל 78 שנה לסך של 609 ₪. את הסכום החודשי הממוצע האמור להשתלם כפנסיה (6,013 ₪ לשיטת התובעים), מבקשים הם להוון למשך 10 שנות פנסיה ובהתחשב גם בהיוון כפול.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

הנתבעים סבורים כי חישוב זה שגוי ובלתי מבוסס ומציינים כי התובע נמנע מלנכות הפרשתו לפנסיה בשיעור של 9.8%. לפיכך, ובשים לב להיוון הכפול מציעים הנתבעים פיצוי גלובאלי בסך של 160,000 ₪.

64. איני רואה לילך בדרכם של מי מהצדדים. חישוב הפנסיה בשינויים המחויבים ייעשה לפי הקבוע בפסק דיני בת"א (מחוזי חיפה) 16951-04-10 ע.מ.מ נ' ע.מ.ר (31.12.13) (להלן: "עניין ע.מ.מ"), ובפסק דיני בת"א (מחוזי חיפה) 19489-10-10 מלכה נ' המאגר הישראלי לביטוחי רכב ("הפול") (3.3.15).

65. בענייננו, מדובר בהפסד "מעורב" של הפנסיה המהווה את "התקופה כולה" (ראו הנוסחה להלן); הפסד המורכב משתי תקופות - תקופה בה הניזוק יהא בחיים (תקופה א') ותקופה נוספת של פנסיה בשנים האבודות (תקופה ב'). לפיכך, ייערך החישוב לפי האמור בסעיפים 36 - 37 בפסק הדין בעניין ע.מ.מ והנוסחה המופיעה שם. ואולם, לצורך חישוב הפסד הפנסיה אין לגזור במקרה שלפנינו 12% מהפסדי ההשתכרות, אלא יש לערוך החישוב לפי הפרשת המעביד כפי הנהוג בגרמניה. על פי חוות דעתו של מר שמקל מטעם התובעים, נכון למועד חוות הדעת, המעביד והעובד מפרישים יחד, בחלקים שווים, שיעור של 19.6% בהתאם להכנסתו של העובד (עמ' 6). במילים אחרות, על מנת להבטיח את הפנסיה של העובד, המעביד מפריש 9.8% משכרו של העובד. לפיכך, הפסד הפרשות המעביד לפנסיה יוערך בשיעור של 10% (במעוגל) מהפסדי ההשתכרות של התובע.

אעיר כי לא נעלמה מעיני העובדה שעל פי חוות הדעת הפרשות המעביד לפנסיה הן מהשכר ברוטו, אם כי לא פורט מהם רכיבי השכר המובאים בחשבון לצורך חישוב הפנסיה. הדעת נותנת כי לא כל הרכיבים מזכים בפנסיה (כפי הנהוג גם בישראל), ועל כן ולמען הפשטת החישוב והאחידות, הפסד הפרשות המעביד לפנסיה יחושב בענייננו לפי 10% מסך הפסדי ההשתכרות (לעבר ולעתיד גם יחד) (ראו והשוו סעיף 38 לפסק דיני בעניין ע.מ.מ בדבר קביעת דרך אחידה לחישוב הפסד הפרשות המעביד לפנסיה בכל הנוגע לשכר ברוטו או נטו).

נוסחת החישוב בנסיבות המקרה שלפנינו, על פי ההגדרות בסעיף 65 רישא לעיל, ולאור גובה הפרשות המעביד על פי הנהוג בגרמניה תהא:

$$\text{הפסד "מעורב" של הפנסיה} = \left(\frac{\text{תקופה ב'}}{\text{התקופה כולה}} \times \text{הפסדי ההשתכרות} \times 10\% \times 30\% \right) + \left(\frac{\text{תקופה א'}}{\text{התקופה כולה}} \times \text{הפסדי ההשתכרות} \times 10\% \right)$$

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

תקופת הפנסיה כולה היא 11 שנים (מגיל 67 ועד תוחלת החיים הממוצעת בגרמניה - גיל 78). **תקופה א'** תארך 5 שנים - ממועד היציאה לפנסיה (גיל 67) ועד גיל תוחלת חייו המקוצרת של התובע כפי שקבעתי לעיל (גיל 72). **תקופה ב'** (היא תקופת הפנסיה בשנים האבודות) תארך 6 שנים - מתוחלת חייו המקוצרת של התובע (גיל 72) ועד תוחלת חייו אלמלא התאונה (גיל 78). הפסד ההשתכרות לעבר ולעתיד עומד על סך של 3,930,000 ₪. בהתחשב כאמור בהפרשות מעביד בשיעור של 10% משכר זה, ובהיות התובע רווק וזכאי לפיצוי בשיעור של 30% בתקופת השנים האבודות (ראו עניין **פינץ**) - מתקבל פיצוי בסך של **245,000** ₪ במעוגל בגין הפסד הפרשות המעביד לפנסיה.

ראו הצבת הנתונים בנוסחה:

$$242,945 \text{ ₪} = \left(30\% \times 10\% \times 3,930,000 \text{ ₪} \times \frac{6}{11} \right) + \left(10\% \times 3,930,000 \text{ ₪} \times \frac{5}{11} \right)$$

עזרת הזולת

66. מהו היקף עזרת הזולת לה נזקק התובע, ומהו סך עלותה של עזרה זו?

גם בשאלות אלה חלוקים הצדדים. הפער ביניהם תהומי - התובעים עותרים לפיצוי חודשי לעתיד בראש נזק זה בשיעור העולה **על פי 34** מן הפיצוי הראוי בעיני הנתבעים. כל אחד מן הצדדים מבקש למצוא עוגן לטענותיו בדברי המומחה.

67. התובעים מבקשים להתבסס על קביעתו של המומחה בחוות דעתו כי התובע "זקוק לאדם אחד לליווי ולעזרה בתפקודי היום יום, לצנתורים ולמניעת לחץ על העור, משך כל שעות היום" (עמ' 6 לחוות הדעת).

בסיכומיהם טוענים התובעים כי נוכח מצבו הרפואי של התובע - השיתוק בגפיו, אי השליטה על הסוגרים, הצורך בצנתור סטרילי כל 4 שעות, פעולת ריקון המעייים המתבצעת אחת לשלושה ימים בשעות לא קבועות, ספאזם - הוא זקוק לעזרה סביב השעון. מעבר לטיפול בתובע עצמו, כך טוענים התובעים, זקוק הוא לעזרה מלאה בכל פעולות משק הבית, לרבות הכנת אוכל וחיתוכו. ואולם, מכיוון שאין בידי התובע האמצעים להעסיק עזרה קבועה (התשלומים התכופים

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

אפשרו לו להעסיק אך עזרה חלקית ולפרקי זמן קצרים), מסתפק הוא בעזרה הניתנת לו מאת IKK, וכן נעזר הוא רבות בהוריו, במשפחתו ובחבריו ברנדורי פרו, שם הוא נשאר שעות רבות מכיוון שהם דואגים לספק את צרכיו.

מוסיפים התובעים וטוענים שד"ר וינגרדן שינה לכאורה מעמדתו עת ציין בעדותו כי התובע נדרש לעזרה משך כ- 6 שעות במצטבר ביממה. ואולם בפועל אין באמירה זו כדי לשנות מאום מהערכתו בחוות הדעת, שכן התובע זקוק לעזרה אקטיבית משך כ- 6 שעות (עזרה הפזורה לאורכו של היום), וביתר הזמן נדרשת השגחה על התובע. צרכים אלה, כך טוענים התובעים, עולים בקנה אחד עם פסק הדין בע"א 3375/99 אקסלרוז נ' צור-שמיר חברה לביטוח בע"מ, פ"ד נד(4) 450 (2000), שם נפסקה עזרה על פי עלות של מטפל צמוד משך כל שעות היממה על אף שהנפגע שם נזקק לעזרה בפועל של 3.5 - 4 שעות ביממה, וביתר הזמן להשגחה. עוד מדגישים התובעים כי בתי המשפט נוהגים לפסוק פיצוי לפי עזרה מלאה לניזוקים במצבו של התובע - קוואדרופליגיה מלאה.

אשר לעלויות העסקת מטפלים משך 24 שעות ביממה, טוענים התובעים כי בגרמניה הטיפול ניתן באמצעות חברות מורשות בלבד. על פי הצעת המחיר שניתנה על ידי מר טוביאס עלותה החודשית של העזרה היא €19,440 (€48 ליום, €27 לשעה). מכיוון שהנתבעים לא הביאו הצעה נגדית, מבקשים התובעים לאמץ את הצעת המחיר של טוביאס. בניכוי סך של €1,550 (הסכום בו נושאת IKK עבור הטיפול בתובע), מבקשים התובעים להעמיד את הפיצוי לעתיד בראש נזק זה על סכום חודשי של €17,890 (כ- 77,000 ₪ לחודש, מעבר לסיוע הניתן על ידי IKK).

אעיר כי התובע לא עתר בראש נזק זה לפיצוי בגין עזרת הזולת בעבר, ככל הנראה משום שמרבית העזרה אשר ניתנה לו בתקופה זו סופקה על ידי הוריו, ואלה (התובעים 2 ו-3) עתרו בתביעתם לפיצוי בגין העזרה שניתנה על ידם.

68. בניגוד לתובעים, סבורים הנתבעים כי בעדותו שינה ד"ר וינגרדן מעמדתו. כך, בעוד בחוות דעתו ציין הוא שהתובע זקוק לעזרה וליווי משך כל שעות היום, בעדותו אמד את העזרה הממוצעת הנזקקת לתובע בפועל לאורך חייו (כיום ולכשיתבגר, וכן בתקופות בהן מצבו הרפואי יציב ובתקופות של הרעה במצבו) בכ- $6\frac{1}{4}$ שעות ביום. הערכה זו עולה כדי 5.75 שעות שבועיות מעבר לעזרה של 38 שעות שבועיות שמקבל התובע בעין במימון IKK, כך שבסך הכל נדרשת תוספת עזרה של 24 שעות בחודש. מעבר לתוספת זו, מציעים הנתבעים להוסיף עוד כ- 30 שעות חודשיות עבור ליווי לסידורים, בילויים וכו'. הפיצוי החודשי המוצע בגין תוספת העזרה בת ה- 54 שעות הוא €18. סכום זה

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

מושתת על עלות של כ- 5.5 ₪ לשעה, אשר לשיטת הנתבעים נלמדת מחוות דעתו של עורך הדין שומן מטעם, מעדותו של טוביאס, ואף עולה בקנה אחד עם חישוב אריתמטי של הסכום בו נושאת IKK (1,550 ₪ בחודש) חלקי מספר שעות העזרה השבועיות המסופקות לתובע (38 שעות בשבוע).

בשים לב לכך שהיקף העזרה ונחיצותה נקבעים על ידי המומחה השיקומי, סבורים הנתבעים כי הצעת המחיר מטעם התובעים המושתתת על עזרה של 24 שעות ביממה אינה רלוונטית לנתוני המקרה שלפנינו, ואף אינה משקפת את עלות העזרה בפועל בגרמניה. בעניין זה מפנים הנתבעים לעדותו של ד"ר וינגרדן אשר הבהיר לטעמם כי התובע יכול להתגורר בגפו ואף פרט ואישר את הפעולות שהתובע יכול לבצע בעצמו, וכי התובע אינו נזקק להשגחה בשעות הלילה.

69. התובע נפגע באורח קשה מאוד; נותרו בו נכויות משמעותיות המגבילות את תפקודו באופן כמעט מלא. היכולת אשר נותרה בו לבצע פעולות בגפו מועטה מאוד. כך, יכול התובע לתפוס דברים, להרימם ולשחררם באמצעות "יד אוטומטית" (עדות המומחה בעמ' 662 - 663); לאכול לבדו כשהאוכל חתוך (עדותה של הגב' רננה ברוקשטיין בעמ' 164 אשר הובאה לעדות מטעם התביעה), וייתכן אף לחתוך את האוכל כשידו מצויה בסד (עדות המומחה בעמ' 721 - 722); שימוש בטלפון סלולארי (עדות המומחה בעמ' 664); שימוש במחשב והקלדה בעזרת אצבע אחת בכל יד (עדות המומחה בעמ' 665); תפעול כסא הגלגלים במשטח ישר ולמרחקים קצרים (עמ' 7 לתצהיר עדותו הראשית של התובע). לפיכך זקוק התובע לעזרה ברובם המכריע של פעולות היום יום, גם הבסיסיות שבהן, ובודאי לעזרה מלאה ומוחלטת בכל פעולות משק הבית. גם אם מסתכמת עזרה זו במצטבר בשעות בודדות על פני היממה, נדרשת היא לאורכו של היום, ובזמנים שאינם קבועים בהכרח.

70. התובע אינו מעסיק עזרה בשכר. במשך שעות היום העזרה מסופקת לו על ידי חברת COMCURA, במימון של IKK, ומבלי שהתובע נושא בתשלום כלשהו (עדותו בעמ' 371). הצדדים אינם חלוקים כי עבור הטיפול הניתן לתובע משלמת IKK ישירות לחברת COMCURA סך של 1,550 ₪ בחודש, אך חלוקים הם בדבר היקף העזרה שמקבל התובע בפועל מאת החברה. הנתבעים טוענים כי אושרה לתובע עזרה סיעודית בת 266 דקות ביום ועוד 60 דקות יומיות לסיוע במשק הבית (סה"כ כ- 5.4 שעות ביום). התובעים טוענים מנגד כי 60 הדקות לסיוע במשק הבית הן שבועיות וכי זמן הטיפול שאושר לתובע הוא ברוטו, שכן כלולים בו גם זמני הנסיעה וההגעה של הצוות המטפל לביתו של התובע. לשיטתם מקבל התובע בפועל סיוע יומי של 3.5 - 4 שעות. הטיפול שמקבל התובע, על כך אין חולק, מבוצע 3 פעמים ביום ובהיקף זמנים משתנה על פי צרכי התובע - הכל במסגרת הזמן והתקציב אשר אושרו לטיפול בו (ראו עמ' 9 - 10 לתצהיר עדותו הראשית של התובע, וכן

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

עדותו בעמ' 367 - 368). טיפול זה כולל "טיפול גוף קטנים וגדולים, סיוע בשירותים, סיוע בסידור הבית והמיטות, ניקיון חלקי של הדירה ובישול ארוחות" (סעיף 23 לתצהירו של מר ריינהרד). בעניין זה ניתן להפנות אף לדו"ח של חברת PIQ (החברה אשר סיפקה לתובע את הסיוע לפני חברת COMCURA), המפרט את הטיפול המדויק שניתן לתובע בחודש ינואר 2010 (נספח ב' לתצהירו של ריינהרד).

את יתר הטיפול מספקים לתובע בעיקר הוריו המסורים, אשר דירתם נמצאת בסמיכות לדירתו של התובע. בתצהיר עדותם הראשית (סעיפים 9 ו-10) צוין כי הם זמינים לקריאה מאת בנם כאשר נדרש הוא לסיוע בביצוע העברות או להשלמת פעולת נדרשות בתובע בשעות בהן אין בנמצא מטפל לידו (המטפלים מאת חברת הסיעוד מגיעים בשעות קבועות של היום); האב נאלץ להסיע את בנו לרנדורי פרו בימי שבת ולעיתים לטיפולים רפואיים בשעות מוקדמות של הבוקר משום שלגופים האחראיים על הסעת התובע אין נהגים זמינים; האם אחראית על ביצוע כביסות לתובע, עורכת קניות, מבשלת עבור התובע בסופי שבוע.

71. המומחה ציין בעדותו בבית המשפט כי כיום התובע אינו נזקק להיקף העזרה כפי שהומלץ בחוות הדעת (עמ' 690) וכי כל עוד התובע במצב מאוזן מבחינה בריאותית הוא אינו נזקק להשגחה מלאה ודי באדם שיהא זמין לקריאה טלפונית במקרה הצורך (עמ' 727). המומחה המשיך והסביר כי כיום זקוק התובע לעזרה פחותה, ויזקק הוא לעזרה מוגברת עם הגיעו לגיל 35 - 40 שנה, וכן בעת הרעה במצבו הרפואי (עמ' 694). בחקירתו על ידי בא כוח הנתבעים הסכים המומחה כי כל עוד התובע מאוזן מבחינת רפואית, העזרה המוגברת לה יזקק עם הגיעו לגיל 35 - 40 שנה היא כשעה מעבר לזו הניתנת לו כיום (עמ' 695). בהמשך עדותו, עת נחקר המומחה על ידי בא כוח התובעים, כימת הוא את העזרה האקטיבית לה נזקק התובע והעמידה על $6\frac{1}{4}$ שעות ביום לערך. עזרה זו, כך השיב המומחה, כוללת גם את הסיוע במשק הבית (עמ' 730 - 731). עוד ציין המומחה כי התובע מסוגל להתגורר בגפו (עמ' 688).

72. סבורני כי בעת הזו, ולאור השנים שחלפו המהוות אינדיקציה למצבו של התובע, לא נזקק התובע להשגחה משך כל שעות היממה ודי בעזרה עליה המליץ ד"ר וינגרדן בעדותו. עם זאת, יש להביא בחשבון כי מצבו של התובע אינו יציב ומעת לעת הוא יזקק לעזרה מוגברת בכל שעות היממה.

עוד יש להביא בחשבון את הסיוע הדרוש לתובע בפעולת הצנתור. התובע נזקק לצנתורים כל 4 שעות. בחוות הדעת ציין המומחה כי במסמכים שעמדו לפניו התובע תואר כעצמאי בצנתורים, אך

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

נזקק הוא לעזרה בהכנת הציוד (עמ' 2 לחוות הדעת). בהמלצתו ציין המומחה כי על הצנתורים שעובר התובע להיות סטריליים (עמ' 5 לחוות הדעת). התובע אכן מסוגל לצנתר את עצמו וכך אף נוהג הוא כשאינן בנמצא אחר אשר יסייע לו (ראו עמ' 11 לתצהיר עדותו הראשית), אך צנתורים אלה וודאי אינם סטריליים שכן אין התובע יכול לחבוש כפפות בעצמו. חשיבות עריכת הצנתור באופן סטרילי נודעת במיוחד אצל אדם הנוטה לסבול מזיהומים חוזרים (עדות המומחה בעמ' 722 - 723), והרי בענייננו, לשיטת הנתבעים עצמם התובע "סבל מזיהומים חוזרים ונשנים בדרכי השתן" (עמ' 7 לסיכומיהם, וראו עוד עמ' 8 לסיכומים). לפיכך, על אף שהתובע מסוגל לערוך הצנתורים בעצמו, רצוי ועדיף כי אלו ייערכו בצורה סטרילית על ידי אחר או על ידי התובע כשאחר מסייע לו. בהתאם, ועל אף שהדבר לא נעשה כך בפועל משך שנים, יש צורך בהגעה של מטפל או בן משפחה בשעות הלילה על מנת לסייע לתובע לצנתר עצמו. גם המומחה ציין כי "**to be on the safe side**" רצוי "**שיהיה מישהו שיוכל להיכנס בלילה ... להפוך אותו, לבדוק שהוא מסתדר. אני לא יודע איך הוא מסתדר עכשיו לעשות את המצנתר [צ"ל: הצנתור?], מה הוא עושה אחרי שהוא מצנתר עם השתן**" (עמ' 731, שר' 15 - 19).

73. עולה מן המקובץ לעיל כי הגם שהתובע אינו נזקק כיום לעזרה משך 24 שעות ולהשגחה מתמדת, העזרה הדרושה לו היא בהיקף גדול, ומתמשכת היא על פני שעות הערות ביום (ואף סיוע בצנתור בלילה), כך שניתן להגדירה כ"כמעט מלאה". בעתיד, לכשיתבגר או בעת הרעה במצבו הבריאותי, ייזקק התובע לעזרה מוגברת עוד יותר. כאמור, יתרת העזרה, מעבר לזו המסופקת לתובע במימון IKK, ניתנת בעיקר על ידי הוריו. ספק אם לאורך שנים רבות לבוא יעלה בידי ההורים להמשיך ולמלא את צרכיו של התובע תולדת התאונה (וממילא אין זה מתפקידם), ויש ליתן בידיו האמצעים הכספיים לשכור שירותים של מטפלים בשכר.

74. בשקלול כל הנתונים הרלוונטיים המפורטים לעיל לעניין היקף העזרה הנדרשת לתובע, ובשים לב לטענות הצדדים לגבי עלות העסקת מטפל, אני מעמידה את הפיצוי החודשי עבור עזרת הזולת בעתיד על סך **13,000** ₪ (כ-£3,000). אדגיש כי סכום זה הוא מעבר לסיוע אשר ניתן לתובע במימון IKK בסכום של £550.

75. לפי סכום חודשי של 13,000 ₪ לתקופת תוחלת חייו המקוצרת של התובע (מקדם 287), מתקבל פיצוי לעתיד בסך של **3,730,000** ₪ במעוגל בראש נזק זה.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

ניידות

76. התובע אשר כאמור אינו יכול להלך נזקק לשירותי הסעה / לרכב לכל מקום אליו הוא מבקש להגיע. ד"ר וינגרדן ציין בחוות דעתו כי התובע "זקוק למכונית מסוג VAN ממוזגת ואמינה עם מתקן להרמה ולקיבוע של כסא הגלגלים" (עמ' 6 לחוות הדעת).

77. התובע מסביר בתצהירו כי לאחר התאונה הוא למד לנהוג ברכב המותאם לכסא גלגלים, וכי לאחר שנערכה בדיקה על ידי חברת DERKA (היא אחת מבין שתי החברות המוסמכות בגרמניה על פי דברי התובע) הוא קיבל רישיון נהיגה. עוד מציין התובע כי הופנה לחברה בשם "Reha Mobil Berlin" המוסמכת לבצע את ההתאמות וקיבל הצעת מחיר לביצוע ההתאמות הנדרשות ברכב מסוג VW T5 Multivan (דגם T5 של רכב מסוג פולקסווגן) (עמ' 15 לתצהיר).

78. התובעים צרפו הצעת מחיר/חוות דעת של מר Holger Witzelsburger (להלן: "ויטצלסבורגר") מנהל חברת "Reha Mobil Berlin" אשר גם העיד בבית המשפט. בסיכומיהם טוענים התובעים כי על פי חוות דעת זו על נספחיה עלות רכישת הרכב היא €3,757, עלות התאמת האביזרים (כולל מעלית) היא €1,757 ועלות האחזקה החודשית לפי 1,500 ק"מ בחודש היא €1,203, ולפי 1,000 ק"מ בחודש - €62. בסיכומיהם ביקשו התובעים כי הפיצוי בראש נזק זה ייפסק בהתאם לחוות דעתו של המומחה מטעמם מבלי לנקוב בסכום.

בעניין זה אעיר כי מכיוון שהתובעים לא טרחו לעתור לסכום פיצוי מדויק, אף לא חודשי, לא ברור האם מבקשים הם לערוך חישוב הפיצוי על פי עלות אחזקה חודשית המבוססת על נסיעה בהיקף של 1,000 ק"מ או 1,500 ק"מ. עוד יוער כי עיון בחוות הדעת מלמד שעלות אחזקה חודשית בסך של €1,203 מיוחסת על ידי נותן הצעת המחיר לשימוש ברכב בהיקף חודשי של 1,250 ק"מ, ולא 1,500 ק"מ כפי שנכתב בסיכומי התובעים (נספח 4 לחוות הדעת - תרגום הצעת המחיר של חברת "Reha Mobil Berlin").

79. הנתבעים אינם חולקים על הצורך ברכב מותאם, אך לשיטתם על הפיצוי בראש נזק זה לגלם את יתרת התשלומים בהם ישא התובע עקב התאונה, היינו הפיצוי יחושב על פי עלויות רכישתו ואחזקתו של רכב מותאם תוך הפחתת עלויות אחזקתו ורכישתו של רכב "רגיל" אותו היה רוכש התובע ממילא וללא קשר לתאונה.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

הנתבעים טוענים כי על פי הדין החל בגרמניה נכים זכאים לקבלת מענק עבור רכישת רכב בסכום של €500 עד €1,250, וכי על פי עדותו של התובע הוא זכאי למענק בסך של €12,500. עוד טוענים הם כי התובע זכאי לקבל מאת הרשויות בגרמניה לכיסוי כלל עלויות האביזרים והתאמת הרכב וכי סכום המענק משתלם כל 5 שנים. כמו כן לטענתם, זכאי התובע להקלות בשיעור של עד 50% במיסוי בעת רכישת הרכב (בעניין זה מפנים הנתבעים לחוות הדעת מטעמם של ד"ר חן ועורך הדין שומן).

בהתייחס להצעת המחיר של מר ויטצלסבורגר מטעם התובעים, טוענים הנתבעים כי היא אינה עולה כדי "חוות דעת", שכן מדובר בהצעת מחיר כללית שאינה מייחדת עצמה לנתוני הפרטניים של התובע. עוד מציינים הנתבעים כי מר ויטצלסבורגר בחר להצניע את העבודה שהתובע זכאי למענק לרכישת רכב כל 5 שנים וכי אבזור הרכב והתאמתו לצורכי התובע (בעלות נטענת של €1,000 על ידי מר ויטצלסבורגר) ממומנים באופן מלא על ידי המדינה.

עוד מציינים הנתבעים כי עד היום לא רכש התובע רכב וכי הוצאות נסיעותיו לטיפולים רפואיים ממומנות על ידי IKK ונסיעותיו לעבודה מבוצעות על ידי הסעות של לשכת התעסוקה הפדראלית בגרמניה (להלן: "BfA").

80. לשיטת הנתבעים יש לערוך החישוב בגין עלות רכישת הרכב על פי חוות הדעת שהוגשה מטעמם של מר בועז מוגילבקין, ובאופן הבא: עלות VAN פולקסווגן מדגם T5 המתאים לצרכיו של התובע עולה על פי חוות הדעת €8,000 (עמ' 5). מסכום זה יש לנכות עלות רכישתה של מכונית משפחתית ממוצעת - €5,000 (עמ' 7 לחוות הדעת), אותה היה רוכש התובע כאמור גם אלמלא התאונה. מן התוצאה המתקבלת (סך של €3,000) יש לנכות את המענק לו זכאי התובע (סך של €12,500). יוצא כי הפיצוי בגין העלות העודפת של רכישת הרכב עקב התאונה מגעת כדי סך של €500 בלבד בכל 5 שנים. בשים לב לסכום זה ולכך שכל הוצאות האבזור ממומנות לשיטת הנתבעים על ידי המדינה, מציעה היא לפסוק פיצוי גלובאלי בסך של 50,000 ₪ עבור רכישת הרכב, וכן פיצוי חודשי בסך של €250 (כ- 1,175 ₪) עבור התוספת השולית שבאחזקת רכב המותאם למצבו של התובע.

בכל הנוגע לתקופת העבר מציעים הנתבעים פיצוי חודשי בסך של €100 (בגין השתתפות עצמית בהסעות לה טען התובע, וכן נוכח קבלות בסכומים זניחים עבור הוצאות דלק וחניות).

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

81. התובעים מסבירים בסיכומיהם מדוע אין להתבסס על חוות דעתו של מר מוגילבקין. לשיטתם, לא ברורה בקיאותו של מר מוגילבקין בדין הגרמני; חלק מהערכותיו מבוססות על מידע שקיבל מפי גורמים לא ידועים; הדגמים שבחר מאתר חברת פולקסווגן לפיהם העריך את עלות הרכב אינם מתאימים לצורכי התובע; הערכתו את עלות התאמת ואבזור הרכב לא ממלאת אחר הדרישות וההגבלות המחייבות של חברת DERKA (בעניין זה מפנים התובעים לתגובתו של מר ויטצלסבורגר מיום 12.2.13 לחוות דעתו של מר מוגילבקין).

בכל הנוגע למענקים הנטענים על ידי הנתבעים כמגיעים לתובע, סבורים התובעים כי אלו לא הוכחו, כי אין כל וודאות בקבלתם וכי הם תלויי הכנסה.

82. נפסק לא אחת כי על הפיצוי בראש נזק זה לגלם את תוספת ההוצאות אשר הוסבה לתובע עקב התאונה. ניתן להניח כי גם אלמלא התאונה היה התובע רוכש בשלב זה או אחר רכב לצרכיו האישיים, ולכן עיקרו של הפיצוי הוא בגין הרכב המיוחד המתחייב מן הנכות וההתאמות הנדרשות כתוצאה ממגבלותיו של הניזוק. כן יש להביא בחשבון שימוש מוגבר ברכב נוכח הנכות והוצאות אחזקה גדולות יותר.

ראו בעניין זה ע"א 185/01 המגן חברה לביטוח בע"מ נ' סלוביק, סעיף 4 לפסק דינו של כב' השופט ת' אור (21.2.02):

"כל הוצאות נוספות הכרוכות בהתאמות הרכב לצרכיו וכל הוצאות נוספות בגין הוצאות מוגברות ברכב הנובעות מהתאונה או הצורך לרכוש את הרכב בתאריך מוקדם מזה בו היה המשיב רוכשו לולא התאונה, מצדיקים פיצוי של המשיב בגין הוצאות אלה. עם זאת, אם בלאו הכי, אף לולא התאונה היה המשיב רוכש רכב ועל ידי רכישת הרכב לצרכיו בנכותו נחסכה ממנו רכישת הרכב כאמור, על שום מה לא ילקח 'חסכון' זה, של העדר הצורך לרכוש רכב פרטי, בחשבון? כשם שבחישוב החזקת רכב הופחת סכום השווה להערכה של הוצאות אחזקת רכב שהיו למשיב לולא התאונה, כך גם בהוצאות הקשורות ברכישתו של הרכב."

83. בענייננו יש להפחית את הוצאות הניידות בהן היה נושא התובע בכל מקרה, לולא התאונה. בעניין זה איני מקבלת את חישוב הנתבעים באשר לתוספת הדרושה לתובע. הפרש של €500 בלבד בין רכב מותאם לצרכיו המרובים של התובע לבין רכב ממוצע שסביר והיה רוכש ללא קשר לתאונה,

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

גם אם זכאי הוא למענקים, אינו סביר בעיני. כמו כן, איני רואה ליתן משקל רב לחוות דעתו של מר מוגילבקין באשר המקורות לחלק מהערכותיו אינם ידועים ולא ניתן לסמוך עליהם. כך העיד עת נשאל בדבר המקור לקביעתו את עלות הביטוח של הרכב כי "אני ביררתי את זה אצל כמה אנשים בגרמניה והנתון הזה הוא נתון לא אבסולוטי. הוא יכול להיות יחסי" (עמ' 613, שו' 1 - 2). מאידך, הערכתו של מר ויטצלסבורגר את עלות הרכב הדרוש לתובע בסך של €1,715 מופרזת בעיני. לא כל תוספות הרכב הכלולות במחיר זה מתחייבות ונדרשות כתוצאה מנכותו של התובע (ראו עדותו בעמ' 233 - 234). כן ציין הוא בעדותו כי הנתונים שבחוות דעתו כלליים, על פי ניסיונו, ואינם בהכרח נכונים לגבי התובע (עמ' 223). עוד יוער כי בתגובתו מיום 12.2.13 לחוות דעתו של מר מוגילבקין, ציין מר ויטצלסבורגר כי בעת הזאת חברת פולקסווגן מעניקה הנחה בשיעור של 15% בקניית הרכב לבעלי מוגבלות של 50% ויותר. על דברים על דברים אלה חזר בעדותו, כך שמחירו של הרכב הנדרש לטעמו לתובע עומד על סך של €3,000 (עמ' 228 - 229).

84. עוד יש להביא בחשבון את ההטבות להן יכול ויהא זכאי התובע מאת הרשויות בגרמניה. כך ראו עמ' 11 - 12 לחוות דעתו של עורך הדין שומן מטעם ההגנה, המפרט את המענק, גובהו ואימתי יינתן. מוסבר שם כי על הניזוק להיות תלוי באופן קבוע ברכב לביצוע עבודתו. המענק המרבי הוא בסך של €500 (במקרים יוצאי דופן ניתן לקבל מענק גבוה יותר), וכן החזר עלויות התאמת הרכב ואבזורו. הזכאות תלויה בגובה הכנסתו של הנכה והיא מתחדשת, כך הוסבר, בדרך כלל כל 5 שנים. כן עולה מחוות דעתו זו כי אם המענק לא יינתן על ידי BfA (כך אם הנכה אינו עובד), יכול והוא יהא זכאי לקבלת ההטבות מאת העזרה הסוציאלית למטרת שילוב חברתי, אם כי צוין שבמסגרת זו תינתנה ההטבות אך באופן יוצא דופן. הסבר בדבר מענק מקסימאלי של €500, מימון עלויות התאמת הרכב, ואף הנחה אפשרית בשיעור של 50% מעלות מיסוי הרכב בעת רכישתו נמצא בעמ' 11 לחוות דעתו של ד"ר חן.

גם מר ויטצלסבורגר ציין בחוות דעתו השנייה מיום 12.2.13 כי הביטוח הסוציאלי (הרשות הפדראלית לעבודה או ביטוח הקצבאות) תעניק בתנאים מסוימים מענק כספי לרכישת הרכב, וכן תממן את עלות הסבת הרכב לצורכי הנכה. הוסבר שם כי תנאי לזכאות זו היא כי התובע יעבוד בעבודה החייבת בהפרשות סוציאליות וכי הזכאות מתחדשת לכל המוקדם בעבור 7 שנים ממתן הסיוע האחרון, ובדרך כלל ניתן הסיוע רק בחלוף 10 שנים. בעדותו ציין מר ויטצלסבורגר כי ההטבות ניתנות בשיעור מדורג על פי גובה השכר; כי אם הנכה משתכר סכום העולה על €2,000 הוא אינו זכאי כללי להטבות אלה, וכן כי השתכרות שאינה עולה על כ- €1,000 מזכה במענק המקסימאלי (עמ' 220).

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

בכל הנוגע לתובע, הגם שכיום הוא עובד ומשתכר למחייתו, אין להוציא מכלל אפשרות, כפי האמור לעיל, כי בעתיד לא יוכל לעבוד והדבר ישפיע באופן משמעותי על סיכויי לקבלת מענק ומימון התאמת הרכב לצרכיו.

אעיר כי לא נעלמה מעיני עדותו של התובע לפיה למיטב ידיעתו המענק המקסימאלי הוא בסכום של €12,500. ואולם, משום שהתובע טרם רכש רכב וטרם פנה לקבלת מענק (ראו עדות האב בעמ' 313), וממילא לא אושר לו מענק שכזה, לא אקבע מסמרות על פי ידיעותיו של התובע בעניין זה. זאת על אחת כמה וכמה שעה ששתי חוות הדעת מטעם הנתבעים נוקבות בסכום של €5,500 כגובה המענק המקסימאלי במרביתם של המקרים.

85. לסיכום - בשים לב לשתי חוות הדעת ולמשקל שיש לייחס לכל אחת מהן; לזכאותו המסתברת של התובע לקבלת מענק והתאמת רכבו ללא עלות כיום; לאפשרות כי בשלב כלשהו בעתיד (במידה ולא יעבוד עוד) לא יאושר לתובע מענק לרכישת הרכב ומימון הסבת הרכב לצרכיו; בהתחשב בסוג הרכב הנדרש לתובע כתוצאה ממגבלותיו תולדת התאונה; בשים לב לכך שסביר וגם אלמלא התאונה היה התובע רוכש רכב לצרכיו בשלב כלשהו; בהתחשב בהוצאות האחזקה העודפות (אלה העולות על הוצאות אחזקה של רכב רגיל), וכן נוכח היזקקות התובע לשימוש מוגבר ברכב - אפסוק פיצוי בסך של 120,000 ₪ עבור רכישת רכב. בנוסף, אעמיד הפיצוי החודשי לצורכי אחזקת הרכב, ולרבות עלויות החלפתו לאור האמור לעיל, בסך של 2,500 ₪ (כ- 80₪). יחד מתקבל פיצוי עתידי בסך של 837,500 ₪, ובמעוגל 840,000 ₪.

אשר לעבר, התובע לא עתר לפיצוי במסגרת ראש נזק זה, אלא כלל חלק נכבד מהוצאות העבר תחת ראש פרק אחד של הוצאות העבר ונזקים נוספים. דרך זו אינה נראית לי, כפי שיפורט בהמשך, ואת הוצאות התובע בגין ניידות בעבר אעריך תחת ראש פרק זה. בשים לב לכך שעד היום התובע לא רכש רכב וכי מרבית נסיעותיו לטיפולים רפואיים ולעבודה מסופקים לו, ומאידך, מדובר בתקופת עבר ממושכת, אוסיף סכום גלובאלי של 160,000 ₪, כך שהפיצוי הכולל בראש נזק זה יועמד על סך של 1,000,000 ₪.

הוצאות דיור

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

86. אין חולק כי במצבו נזקק התובע לדיור מותאם. ד"ר וינגרדן ציין בחוות דעתו כי על דירתו של התובע להיות מותאמת לשימוש בכסא גלגלים. התובע נזקק לדירה בקומת קרקע או בבניין עם מעלית רחבה. עוד נזקק הוא לחנייה מקורה ובעלת גישה מתאימה אל הכניסה אשר תהא גם היא מקורה (עמ' 6).

87. במועד התאונה התגורר התובע בדירת הוריו. לאחר ששוחרר מבית החולים הוא נאלץ לשכור דירה שכן דירת הוריו, הממוקמת בקומה הרביעית בבניין ללא מעלית, אינה תואמת את צרכיו (סעיף 25 לתצהיר עדותו הראשית של התובע). הדירה אותה שוכר התובע מותאמת לשימוש בכסא גלגלים ונדרשו התאמות קלות בלבד. גודלה הוא 104 מ"ר ושכר הדירה, הכולל חניה, עומד על סך של €2,289, בעוד שכר הדירה של אחיו הוא €12. לדירה שגודלה 70 מ"ר, ומחיר דומה משלמים גם חבריו ששוכרים דירות (כך לטענת התובע בתצהירו).

88. התובעים מבקשים לחייב את הנתבעים "במלוא העלות הדיור לעבר ולעתיד" (עמ' 25 לסיכומיהם). מסיכומיהם יש ללמוד כי הם עותרים לפיצוי בסך של €15,000 עבור דירת קבע מותאמת, בהתבסס על חוות דעתו ועדותו של המהנדס Jurgen Dübielzig (להלן: "דוביילציג"), וכן פיצוי לעבר בגין דמי השכירות בהן נשא התובע מדי חודש בחודשו בסכום של €2,289.

אשר לדירת הקבע טוענים התובעים כי על פי חוות דעתו של מר דוביילציג ותקן הבניה הגרמני לנכים (DIN18040) נדרשת תוספת של 30% על גודל ממוצע של דירה למשפחה בעלת 4 נפשות (תוספת של 33.69 מ"ר נכון למועד מתן חוות הדעת; 35.76 מ"ר נכון למועד מתן העדות לאור עדכון גודלה הממוצע של דירה על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בגרמניה). עוד נדרשת תוספת של 15 מ"ר עבור חדר למטפל ו-15 מ"ר עבור חדר טיפולים. סה"כ תוספת של 63.69 מ"ר נכון למועד חוות הדעת (65.76 מ"ר נכון למועד העדות). את חישוב התוספת עורכים התובעים בהתאם לחוות הדעת על בסיס עלות הממוצעת של €1,580 למ"ר (ללא מחיר הקרקע). עוד על פי חוות הדעת, בנוסף לעלות שטח המגורים הנוסף, קיימת עלות בנייה בסך של €15,094.5, וכן עלויות נוספות ליצירת גישה לכסא גלגלים (לרבות התקנת מעלית בבית פרטי) בסך של €7,180.

לבסוף טוענים התובעים כי על הפיצוי בראש נזק זה לגלם לא רק את תוספת השטח הנדרשת לתובע נוכח נכותו, אלא גם את הכורח שנכפה עליו לרכוש דירה באופן מיידי.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

89. בפי הנתבעים שתי טענות חלופיות. טענתם העיקרית היא כי לא הוכח שהתובע היה רוכש דירה, אלא שוכר דירה כפי שהוריו נוהגים לעשות עד היום וכפי שנוהג אחיו לעשות. בגין הפרש עלויות השכירות לעבר ולעתיד מציעים הנתבעים פיצוי חודשי בסך של €150 (סה"כ כ-225,000 ₪). בעניין זה טוענים הנתבעים כי סכום השכירות החודשית כפי הנטען על ידי התביעה (€289) לא הוכח; כי בבדיקה שערכו "בין יום" הקבלות שצירף התובע ... לא נמצאה כל קבלה המתאימה לסכומים הנטענים" (עמ' 19 לסיכומים); כי על פי חוזה השכירות, שכר הדירה החודשי הוא סך של €70 + €00 עבור דמי אחזקה, וכן כי התובע בחר לגור באזור יוקרתי של העיר בו מחירי השכירות גבוהים יותר ממקום מגוריו הקודם - בית הוריו. בהערכתם את התוספת החודשית עבור השכירות הנדרשת לתובע מביאים הנתבעים בחשבון גם את עלות השכירות בה היה נושא התובע אלמלא התאונה, כפי גובה השכירות בה נושא אחיו של התובע - €12.

לחילופין, טוענים הנתבעים כי אם הפיצוי ייפסק על פי התוספת הנדרשת בגין עלות רכישת דירה מותאמת, יש להעדיף את האמור בחוות הדעת מטעמם. הנתבעים הגישו את חוות דעתו של האדריכל ושמאי המקרקעין, מר חיים בן-ארי. מר בן-ארי העריך כי לתובע דרוש שטח דירה נוסף של 14 מ"ר ואם ייקבע כי התובע נזקק למטפל, נדרשת עוד תוספת של 9 מ"ר עבור חדר זה. אשר לעלויות הבנייה הוא מסכים עם מר דוביילציג כי אלה עומדות על סך של €1,580 למ"ר. את ההתאמות הנדרשות בדירת המגורים העריך הוא בסכום כולל של €1,150. בהתאם, מציעים הנתבעים פיצוי בסך של 204,403 ₪. בעניין זה טוענים הנתבעים כי חישוב תוספת שטח המגורים הנדרשת לתובע על פי שיטת האחוזים מופרכת ואינה מוכרת על ידי הספרות המקצועית.

90. התובעים טוענים כי אין ליתן כל משקל לחוות הדעת מטעם הנתבעים, שכן אין למומחה כל בקיאות בדין הגרמני, כי הוא אינו מורשה לעבוד בגרמניה וכי אין לו ידע בנוגע לעלויות הבנייה בגרמניה.

91. כאמור, במועד התאונה התגורר התובע בבית הוריו. נוכח התאונה ובעקבותיה, עת שוחרר התובע מבית החולים הוא לא יכול היה לשוב ולהתגורר בדירת הוריו כבעבר, שכן זו אינה תאמה עוד את צרכיו המיוחדים. החל מיום 1.7.08 הוא שוכר דירה ומתגורר בגפו (ראו הסכם השכירות, נספח 9 לתצהיר עדותו הראשית של התובע). בתצהירו מסביר התובע כי בנוסף לדמי השכירות המופיעים בחוזה, הוא נושא בעלות חודשית בסך €100 עבור דמי חנייה.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

על הפיצוי לגלם את הצורך שנוצר בעטייה של התאונה - מעבר מבית הוריו לדירה שכורה כבר ביום שחרורו מבית החולים. עם זאת, הפיצוי לכל תקופת העבר לא צריך לכלול בחובו את מלוא דמי השכירות החודשיים, שכן סביר להניח כי גם אלמלא התאונה ביום מן הימים היה התובע עוזב את דירת הוריו ומתגורר בדירה שכורה / קנויה משל עצמו. עלויות אלה, בהן היה נושא התובע ממילא, יש להביא בחשבון על דרך של הפחתה. עוד יש להביא בחשבון כי האזור בו מתגורר התובע כיום נחשב ליוקרתי יותר ומחירי הדיור בו גבוהים באופן משמעותי מאשר באזור בו התגורר התובע קודם לתאונה, בדירת הוריו (עדותו של מר דוביילציג בעמ' 49 - 50).

92. אשר לעתיד, איני מקבלת את טענת הנתבעים כי הוכח שקרוב לוודאי התובע היה שוכר דירה משך תקופת ממושכות וכי על הפיצוי לגלם תוספת של דמי השכירות עד תוחלת חייו. הפיצוי יוערך על פי התוספת הנדרשת לתובע לרכישת דירה מותאמת למצבו ובמטרה למלא אחר צרכיו כפי המומלץ על ידי ד"ר וינגרדן.

93. בעניין עלות התאמת הדיור והתוספות הנדרשות אין בדעתי לקבל במלואן מי מחוות הדעת של הצדדים.

העלויות שהציג מר דוביילציג מופרזות בעיניי. התובע אינו נדרש לתוספת שטח של כ- 65 מ"ר. הערכת תוספת השטח הנדרשת לתובע לבדו בשיטת האחוזים וכנגזרת מגודלה של דירה ממוצעת המיועדת ל- 4 נפשות לא נראית לי כסבירה. כן ראו עדותו של מר דוביילציג המאשר כי הדרך המוכרת בספרות המקצועית היא תוספת אבסולוטית של שטח ולא בשיטת האחוזים (עמ' 42).

עוד נדמה כי ספק אם נדרשת תוספת של 15 מ"ר עבור חדר טיפולים, ואין לקבל את הסברו של מר דוביילציג כי "אין מנוס מעיצוב חדר תראפיה מיוחד במקרה של דרישה לטיפול תראפי בבית הניזוק, ולו רק בגלל הצורך באחסון ציוד ומכשור התראפיה המתאים" (עמ' 7 לחוות דעתו מיום 6.2.13), שהרי חדר אחסון וודאי אינו בגודל של 15 מ"ר. ובכלל, מר דוביילציג העיד כי "אם הטיפול נעשה מחוץ לבית, אין צורך בחדר טיפולים" (עמ' 55, שו' 3).

גם לגודלו של החדר עבור המטפל (15 מ"ר) אין אזכור בתקן, פרט להנחיות פנימיות של חברות הביטוח בגרמניה אשר לא נתקבלו כראייה (ראו עמ' 39 לפרו', וכן עדותו של מר דוביילציג בעמ' 53). לא זו אף זו, תקן הבניה הגרמני לנכים (DIN18040) עליו משתיתה התביעה את תוספת השטח הנדרשת אינו בעל תוקף משפטי מחייב והוא אינו כולל הוראות בדבר גודלו של חדר הדרוש למטפל (עדותו של מר דוביילציג בעמ' 48).

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

94. מנגד, אין בהערכת הפיצוי כפי חוות דעתו של מר בן-ארי כדי לספק את צורכי התובע, לא בתוספת המוצעת של 23 מ"ר (כולל חדר למטפל) ולא בהערכת עלותן של ההתאמות הנדרשות. אין להתעלם מכך כי מר בן-ארי רשום בפנקס המהנדסים והאדריכלים בישראל וכי גם רישונו כשמאי הוא בישראל ולא בגרמניה. מטבע הדברים ניתן אף להניח כי ניסיונו המקצועי של בן-ארי בנוגע לעלויות ההתאמות בגרמניה אינו רב. על אף שבחוות דעתו של מר בן-ארי צוין הצורך בדירה הממוקמת בקומת קרקע או בבית עם מעלית רחבה, נדמה כי המחירים בהם נקב אינם מגלמים תוספת זו לעומת דירה בבניין דירות ללא מעלית בו יכול היה התובע לגור אלמלא נכותו. עוד יוער כי מר בן-ארי לא חישב את עלויות קירו החנייה והמעבר ממנה אל פתח בית המגורים כפי שהומלץ על ידי ד"ר וינגרדן. איני מקבלת את הסבריו כי מדובר בעלויות תיאורטיות בלבד וכי לא ניתן לבצע ההתאמות, מן הטעם שלא הוברר מהו העוגן להסברים אלה ועל מה נסמכים הם. כך, לעניין קירו החנייה, ציין בחוות דעתו כי "כפי שנמסר לי, באם לא קיימת חניה מקורית מקורה..., לא ניתן יהיה לקרות בחצר הבית חניה עבור התובע בלבד". לעניין קירו המעבר מן החנייה אל הבית, כתב "הנטען אפשרי, לכאורה רק במקרה שבו קיימת חניה בחצר הבניין, שכן כפי שנמסר לי, עירית ברלין אינה מאפשרת קרוי המדרכה ... אולם גם אם קיימת חניה בחצר ... קרוי המעבר ממנה אל הבית או הדירה הינו תאורטי בלבד, שכן כפי שנמסר לי, ועד הבית לא יאפשר קרוי שכזה" (עמ' 5 לחוות הדעת, ההדגשות שלי - י"ו).

95. לא שוכנעתי כי יתכן והתובע יהיה זכאי לסיוע בשכר דירה כפי שטוענים הנתבעים, באשר הלשון הנקובה בעניין זה בחוות דעתו של עורך הדין שומן אינה חד משמעית - "לכן לא ניתן לקבוע, בהתבסס על הנתונים הקיימים, אם צמחה לניזוק זכאות לסיוע לשכירות כתוצאה מנכותו" (עמ' 9 לחוות הדעת). למסקנה זו יש להגיע גם בשים לב לעדות האב כי בירר עם הרשויות בגרמניה את זכאותו של התובע ונענה כי המבחן לסיוע בשכר דירה הוא מבחן ההכנסה המשפחתית הכוללת, לרבות זו של הורי התובע (עדות האב בעמ' 313 - 314). אשר להתאמת הדיור, יכול והתובע יהא זכאי לקבל סיוע מאת קופת החולים (עמ' 9 לחוות דעתו של ד"ר חן), אך גם בכך אין וודאות מספקת והנתבעים עצמם לא ביצעו בסיכומיהם הפחתה מהערכת עלויות התאמת הדיור על ידי המומחה מטעמם.

96. בשים לב לכל האמור לעיל, ועיקרו: ההכרח למציאת פיתרון מגורים מיד לאחר שחרורו של התובע מבית החולים לעומת מגורים בדירת הוריו וללא עלות שכירות קודם לכן; עלות השכירות בה נושא התובע וההנחה כי גם אלמלא התאונה היה הוא יוצא מבית הוריו בשלב כלשהו; מיקום דירתו של התובע; פיצוי עתידי עבור התוספת הנדרשת לתובע בעת רכישת דירה והעלות המוסכמת על

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

מומחי הצדדים למ"ר (₪850), וכן ההתאמות הנדרשות בדירת המגורים כפי שהמליץ ד"ר וינגרדן -
אעריך הפיצוי לעבר ולעתיד בסכום גלובאלי בסך של **400,000** ₪.

הוצאות רפואיות, טיפולים, אביזרים ועזרים

97. בעקבות התאונה ובהתאם להמלצת ד"ר וינגרדן, נדרש התובע לשורה של טיפולים רפואיים,
פרא-רפואיים, אביזרים ועזרים רפואיים (ראו סעיפים 1 - 9, 11, 13 - 14, ו- 18 לפרק ההמלצות
שבחוות הדעת).

98. ברי כי יש להשית על המזיק כיסוי מלוא הצרכים כל עוד אין בנמצא גוף אחר האחראי על
מימונם וסיפוקם של צרכים אלה. ואולם, חיוב המזיק מקום בו קיים גוף כזה, ובמיוחד אם ביכולתו
לחזור אל המזיק, יהווה כפל פיצוי מבחינתו של הניזוק ויעמיד המזיק במצב בו מוטל עליו לשאת
בפיצוי הגדול מן הנזק לו הוא גרם. כך בענייננו, "אין חולק ש- **IKK מכסה את רוב ההוצאות**"
הרפואיות והנלוות בתחום זה, כך כתבו התובעים עצמם בעמ' 26 לסיכומיהם. לפיכך, על הפיצוי
לגלם אך ורק את היתרה, היינו ההוצאות שאינן ממומנות על ידי IKK. ראוי לציין כי על פי תצהיר
עדותו הראשית של מר ריינהרד עלות הוצאות התובע בתחום הביטוח הרפואי בהן תשא IKK
בממוצע מדי שנה היא 9,100 ₪. עלות זו כוללת הוצאות אשפוז, ביקורות ותרופות, טיפולי
פיזיותרפיה וארגותרפיה, אביזרים ועזרים, וכן הוצאות נסיעה לטיפולים רפואיים. להערכה זו הגיע
מר ריינהרד על סמך ניסיונו במקרים דומים ולאור המלצות ד"ר וינגרדן את הוצאותיו הרפואיות של
התובע (סעיף 41 לתצהיר). עוד יוער כי הערכה שנתית זו נמוכה מן הסכומים בהן נשאה IKK בפועל
בשנים עברו בתחום הביטוח הרפואי של התובע (ראו פירוט הסכומים בסעיף 33 לתצהיר).

מר ריינהרד אף נחקר ארוכות במסגרת עדותו בבית המשפט בעניין הטיפולים, הציוד
והאביזרים ש IKK סיפקה לתובע או שהתובע זכאי לקבל ממנה (עמ' 511 - 516). גם אבי התובע
נחקר בנוגע לטיפולים ולציוד שקיבל ומקבל התובע מאת IKK, לרבות תדירותם של אלה (עמ' 286 -
289). אציין כי לא שוכנעתי כי חלק מן האביזרים שסופקו לתובע (כרית למניעת פצעי לחץ וגלגלי
כסא הגלגלים) הם מאיכות ירודה או שאינם תואמים את צרכיו של התובע, כפי שטענה התביעה.

99. עם זאת, כאמור, לא כל הדרוש לתובע בתחום הרפואי מכוסה על ידי IKK. כך לדוגמה ציין
התובע בתצהיר עדותו הראשית כי על אף המלצותיו של ד"ר וינגרדן, IKK סרבו לספק לו כסא
גלגלים קל משקל רזרבי אותו יש להחליף אחת ל- 10 שנים לערך וכסא גלגלים לעמידה. משלא

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

הוכיחו הנתבעים הזכאות לקבלת אביזרים אלה יש לפסוק פיצוי מלא בגין רכישתם. בנוסף, הגם שהתובע העיד כי עד היום לא ארע מקרה בו הוא פנה ל- IKK לקבלת טיפול רפואי או פרא-רפואי ונענה בשלילה (עדויות בעמ' 373), אני מוכנה להניח כי בעתיד יכול ותהיינה הוצאות בתחום הרפואה אשר כלל לא תאושרנה על ידי IKK, אם משום ש IKK אינה כבולה במסקנותיו והמלצותיו של ד"ר וינגרדן, או אם משום ש IKK מספקת חלק מן השירותים בצורה מוגבלת ועל פי התקרה הקבועה בחוק (ראו עדותו של מר ריינהרד בעמ' 513 לעניין מימון אשפוז בבתי חולים).

100. בעוד הצורך בטיפולים הרפואיים ובאביזרים נלמד מחוות דעתו של ד"ר וינגרדן, על התובעים הנטל להוכיח עלותם של הצרכים. התובעים לא הוכיחו כדבעי את המוטל עליהם ולא הניחו בסיס של ממש לפסיקת הסכומים הנטענים על ידם בראש נזק זה. התובעים לא התבססו על חוות דעת מטעמם בדבר עלויות הצרכים הרפואיים. הם גם לא ביססו העלויות על הצעות מחיר, ולמצער לא הפנו בסיכומיהם להצעות כאלה אשר תורגמו לשפה האנגלית / העברית. עתירתם של התובעים לפיצוי בראש נזק זה (סעיף י"ב לסיכומיהם) מבוססת על טבלה שערך אבי התובע ואשר צורפה לתצהיר עדותו הראשית. טבלה זו, כך הסביר האב (סעיף 12 לתצהירו) הוכנה על ידו בהתבסס על הצרכים שהעריך ד"ר וינגרדן, תוך ניכוי המגיע מאת IKK. סכומים אלה כוללים הוצאות שהוצאו בעבר והוצאות הצפויות בעתיד. לסכומים המפורטים שם הגיע האב לאחר בדיקות שערך (עדויות בעמ' 317), אך כאמור לא צורפה ראייה ממשית לעלויות הנטענות.

101. לפיכך, אין מנוס מפסיקת פיצוי בראש נזק זה בדרך של הערכת סכום גלובאלי. הוצאות העבר יהווה מדד להערכת הוצאות העתיד (כך הלכה למעשה ערכו הנתבעים את החישוב עת הציעו בראש נזק זה פיצוי בסך של כ- 150,000 ₪). כראייה להוצאות העבר בכללותן הוגשו מטעם התביעה מספר קלסרים עבי כרס, נדמה כי בהם אלפי דפי קבלות (רובן בשפה הגרמנית). לקלסרים צורפה טבלת ריכוז קבלות אשר הוכנה בשפה האנגלית על ידי אבי התובע. על הקלסרים, תכולתם והמשמעות הראייתית שיש ליתן להם ארחיב בהמשך. לענייננו, מתוך טבלת הריכוז המפורטת שהכין האב תחת הקטגוריה "main-supply" נמצאות שתי תתי קטגוריה: " / medical products drugs" ו-"health care (doctor, Ergo, Physio, etc.)". ההוצאות שהוצאו יחד בשתי הקטגוריות הנ"ל בממוצע השנים 2008 - 2010 עולות כדי 50€ לשנה לערך, בערכי מועד ההוצאה. עוד יש להביא בחשבון, כאמור, את האביזרים שהתובע נדרש לממן באופן מלא ואת האפשרות כי לא כל הוצאותיו בעתיד ימומנו במלואן על ידי IKK.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

לאור כל האמור אעמיד הפיצוי בראש נזק זה בסכום גלובאלי בסך של **350,000** ₪ בגין תקופת העבר והעתיד, וזאת כמובן מעבר לסיפוק צורכי התובע על ידי IKK.

הוצאות מוגברות של חשמל, מים ובלאי של הביגוד

102. ד"ר ויגרדן ציין בחוות דעתו כי יש צורך במיזוג (קירור/חימום) דירת מגוריו של התובע וכי עקב הרטבות אפשריות יזקק התובע לשימוש מוגבר במכונת כביסה ומייבש, ואף צפוי בלאי מוגבר של בגדים ומצעים.

103. התובע טוען כי בדירת מגוריו כיום, וכך גם ברנדורי פרו, קיים חימום אך אין אפשרות קירור. עוד מסביר הוא כי שכר הדירה כולל את הוצאות המים, אך תשלומי החשמל בהם הוא נושא עולים כדי תשלום חשמל למשפחה ממוצעת בת 3 נפשות, וזאת מבלי להביא בחשבון את הכביסה והגיהוץ הנעשים על ידי אימו בדירתה. התובע מניח כי בדירת הקבע, בנוסף להוצאות החימום וההסקה, הוא ישא גם בהוצאות עבור קירור, כביסות וייבוש ועלות החשמל תסתכם להערכתו בכפל העלות הנוכחית העומדת על סך של כ- 1,000 ₪ לשנה. בהתאם עותר התובע לפיצוי שנתי בסך של 1,000 ₪, ובנוסף פיצוי על דרך האומדנה (ושוב, מבלי לנקוב בסכום מוערך כלשהו) לכיסוי הבלאי המוגבר של הביגוד והמצעים.

104. הנתבעים טוענים כי הפיצוי שדורש התובע מוגזם ומהווה את מלוא ההוצאה, ללא התחשבות בעלויות בהן הוא היה נושא ללא קשר לתאונה. לטענתם, התביעה אף לא הוכיחה את הסכומים המבוקשים על ידה. הנתבעים מציינים כי עד היום התובע מתגורר בדירה ללא מזגן וכי יש בנתון זה להעיד על היעדר הנחיצות בקירור, וכן כי החימום בביתו של התובע הוא חימום מרכזי של הבניין, כך שגם הטענה להוצאות עודפות בגין חימום חסרת כל יסוד. לתובע גם לא נגרמו הוצאות בגין שימוש עודף במים שכן הוצאה זו כלולה בשכר הדירה. את הפיצוי בראש נזק זה מציעים הנתבעים לחשב לפי העלות העודפת של החשמל. הם מפנים לחשבון החשמל שצרף התובע לתצהירו, לפיו צריכת החשמל השנתית של יחיד היא 2,050 קוט"ש. צריכתו של התובע עולה ב- 1,919 קוט"ש על צריכה ממוצעת זו. לשיטתם, מחשבון החשמל נלמד כי עלות 1 קוט"ש היא 18311 ₪, ובהתאם ההוצאה השנתית העודפת של התובע עומדת על סך של 51.38 ₪. בעבר ובעתיד מסתכם הפיצוי לשיטת הנתבעים בסכום של 43,745 ₪.

105. איני מקבלת את טענת הנתבעים כי העבר מלמד על העתיד, באופן שאי שימוש בקירור מאז התאונה מלמד על היעדר הצורך בכך. הדרך בה חישובו הנתבעים את הפיצוי בראש נזק זה אינה

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

נראית לי ועיון בחשבון החשמל שצרף התובע (נספח 8 לתצהירו) מלמד כי התובעים לא הביאו בחשבון את המיסים החלים בגין צריכת החשמל. גם עמדתם בנוגע לחימום הדירה אינה מקובלת עלי, שכן מהסכם השכירות שצורף לתצהיר עדותו הראשית של התובע (נספח 9) עולה כי בעלויות החימום נושא התובע והן בין היתר פונקציה של צריכה.

מנגד, איני מקבלת את סכום הפיצוי המבוקש על ידי התביעה שהינו פרי הערכה גרידא ואף נדמה שיש בו להשית על הנתבעים את מלוא הוצאות החשמל של התובע, לרבות השימוש בחשמל אלמלא התאונה.

יש לפצות התובע ולהעמיד לרשותו היכולת לספק את מלוא צרכיו תולדת התאונה, כפי שהוערכו על ידי ד"ר וינגרדן. את ההוצאות המוגברות בראש נזק זה אעריך בסכום גלובאלי של 100,000 ₪ לעבר ולעתיד.

הוצאות העבר ונזקים נוספים?

106. תחת ראש נזק זה עותרים התובעים לפיצוי בגין כל הוצאות העבר, כפי שרוכזו על ידי האב בקלסרי הקבלות, וכן ברשימה מרוכזת אשר צורפה לתצהירו. לטענת התובעים ממוצע ההוצאה החודשית היא $\text{€}3,317$, ובניכוי כ- $\text{€}200$ לחודש עבור הוצאות מזון, עותרים הם לפיצוי חודשי בסך של $\text{€}100$.

107. אין מקום לפסיקת פיצוי נוסף. כפי שכבר ציינתי, אלפי הקבלות ברובן הן בשפה הגרמנית כך שלא ניתן לבחון ההוצאות לאשורן. עריכת טבלאות ריכוז נתונים על ידי האב, שהוא בעל דין בתובענה, אינה הדרך הראויה להוכחת נזקים אלה. זאת ועוד, בחקירתו בבית המשפט לא היה לאב כל הסבר בדבר פער שנתגלה בין ריכוז הטבלאות השנתיות/חודשי שבקלסר ההוצאות לשנת 2009 לבין טבלת ריכוז ההוצאות מיום התאונה ועד חודש ספטמבר 2012 אשר נערכה על ידו וצורפה לתצהיר עדותו הראשית (עדותו בעמ' 259 - 262).

לגופם של דברים, הודה האב בעדותו כי הטבלאות מרוכזות את כל הוצאות התובע, גם אלה שאינן תולדת התאונה (עמ' 249). ממילא, לא מתקבל על הדעת לקשור בקשר סיבתי לתאונה הוצאות דוגמת: עיתונים, מסעדות, טלפון, טלוויזיה, דיסקים ובידור, מתנות, וכו'. יתר על כן, פסיקת פיצוי לעבר בראש הנזק של דיור תהווה כפל פיצוי, והרי הוצאות השכירות החודשיות נכללו על ידי האב בטבלת הריכוז בעוד התובעים עתרו לפיצוי נוסף עבור דמי השכירות בעבר תחת ראש

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

הנזק של דיור (סעיף 63 לסיכומיהם). יוער כי אי פסיקת פיצוי בראש נזק זה אין בה כדי לקפח את התובע, שכן פיצוי בגין הוצאות העבר נכלל בראשי הנזק השונים.

108. גם עתירת התובעים לפיצוי בסך של €4,478.36 בגין הוצאות הטסה אווירית לגרמניה אשר מומנו על ידי חברת ביטוח הנסיעות לחוץ לארץ של התובע - Signal Iduna, נדחתה. כל שנטען הוא כי חברת ביטוח הנסיעות דרשה מאת התובע להוסיף לתביעתו את סכום הכסף ששילמה. דרך זו של השבה וודאי אינה אפשרית, והרי חברת ביטוח הנסיעות מעולם לא ביקשה להצטרף כתובעת להליך זה. עוד יוער כי אין חולק שהתובע לא נשא בהוצאה זו ואף לא הועלתה טענה כי הוא עתיד לשאת בסכום זה.

109. הוא הדין בנוגע לחוב הקיים לכאורה לבית החולים UKB בו אושפז התובע מיד עם הטסתו לאחר התאונה לגרמניה (סכום של €25,171.09). אף בעניין זה טוען התובע כי הוא נתבקש על ידי בית החולים לכלול את החוב במסגרת תביעתו (ראו נ/27 - מכתב הפנייה מבית החולים אל התובע). גם במקרה זה התובע עצמו לא נדרש בהשבת הכספים (עדותו בעמ' 337 ו-340). ממילא, ספק אם החוב עדיין שריר וקיים (ראו בעניין זה עמ' 5 לתצהיר עדותו הראשית של מר ריינהרד). מובן הוא שככל שבעתיד תבוא דרישה אל התובע לשאת בעלות זו, תושט ההוצאה על הנתבעים.

הוצאות עודפות עקב התאונה?

110. התובע ייחד ראש נזק נוסף בו כלל הוא מספר הוצאות בהן נשא וישא לטענתו (סעיף י"ג, עמ' 28 לסיכומי התובעים). בגין אלה ביקש כי אפסוק פיצוי על דרך האומדן, אך לא פרט ופרש הוא מה הסכום המתאים העולה על דעתו עבור כל אחת מן ההוצאות בנפרד או כולן גם יחד.

משלא טרח התובע לנקוב כל סכום, במיוחד עבור הוצאות העבר שהרי לשיטתו הוצאות אלה "נגרמו וייגרמו" לו, ראוי היה כי לא אפסוק כל פיצוי בראש נזק זה. מה גם שחלק מן ההוצאות כלל התובע בראש נזק אחר, באופן המהווה כפל פיצוי (ראו עתירה כללית לרכישת ביגוד ומצעים עקב שימוש מוגבר ובלאי גם בסעיף 68 לסיכומים). עם זאת, ועל מנת שלא לקפח את התובע אעריך הוצאותיו העודפות בגין הליווי לו הוא נזקק ובמיוחד בעת נופש בסכום גלובאלי של 50,000 ₪.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

נזק שאינו ממון

111. בנתוני נכותו הרפואית ומניין ימי האשפוז, כפי המוסכם על הצדדים, זכאי התובע לפיצוי בראש נזק זה בגובה הסכום המקסימאלי על פי דין, בצירוף ריבית מיום התאונה - 200,000 ₪ במעוגל.

סיכום נזקי התובע

112. מתקבלת אפוא הערכת הנזקים הבאה:

₪ 700,000	א. הפסד השתכרות בעבר
₪ 3,230,000	ב. הפסד השתכרות בעתיד
₪ 245,000	ג. הפסד הפרשות המעביד לפנסיה
₪ 3,730,000	ד. עזרת הזולת בעתיד
₪ 1,000,000	ה. ניידות
₪ 400,000	ו. דיור
₪ 350,000	ז. הוצאות רפואיות ונלוות
₪ 100,000	ח. הוצאות מוגברות (חשמל ובלאי ביגוד)
₪ 50,000	ט. הוצאות עודפות (ליווי לנופש)
₪ 200,000	י. נזק שאינו ממון
₪ 10,005,000	סך הכל

יודגש שוב כי הערכת נזקים זו היא מעבר לעזרה המסופקת לתובע על ידי IKK, ואשר נסתיימה בין IKK לנתבעים בפשרה בסך של 3,550,000 ₪, וכן מעבר לעזרת הזולת אשר סופקה לתובע מיום התאונה ועד היום, אשר נתבעה במסגרת תביעת הורי התובע כמיטיביו, כפי שיפורט להלן.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

תביעת ההורים (התובעים 2 ו-3)

113. בסיכומי התביעה צוין כי ההורים נעדרו ממושכות מעבודתם על מנת לשהות לצד התובע ולסייע לו, במיוחד בתקופה הסמוכה לתאונה. הפסד זה מוערך ב-9,000 €. גם לאחר מכן, עד היום, מסייעים ההורים רבות לבנם. לשיטת התביעה עזרה זו חורגת מן המקובל ומצדיקה פיצוי בגינה. התביעה מציעה בסיכומיה כי ייפסק פיצוי "לפי 3,000 € לחודש עד יום פסה"ד, וגמול ראוי על דרך האומדן לעתיד" (סעיף 80 לסיכומים).

114. הנתבעים טוענים כי הפסדי השכר של ההורים לא הוכחו על ידם. הנתבעים לא חולקים על כך כי ההורים סיפקו לתובע עזרה מרובה, אך בניגוד לתביעה הם מעריכים את העזרה בסך של 200,000 ₪. עזרה זו כוללת לשיטת הנתבעים את טיסתם של ההורים לישראל על ההוצאות הכרוכות בכך, את תקופת האשפוז הממושכת של התובע בגרמניה והוצאות הנסיעה של ההורים לצורך ביקורו, וכן את העזרה שהעניקו לתובע מאז שחרורו ועד היום.

יוער כי בעוד התובעים לא עתרו לפיצוי בראש הנזק של עזרת הזולת בעבר, הציעו הנתבעים (מעבר לתביעת ההורים) פיצוי גלובאלי בסך של 50,000 ₪ (עמ' 18 לסיכומי הנתבעים). הצעה זו, אשר לא זכתה להתייחסות עד כה, תובא בחשבון במסגרת תביעת ההורים.

115. ראשית נסיר מן הפרק את עתירת ההורים לפיצוי לעתיד; עתירה עליה חזרו הם גם בתגובתם לסיכומי הנתבעים. לא ברור על יסוד איזה דין עותרים התובעים לפיצוי זה. תביעת ההורים היא כמיטיבי נזקו של התובע. תביעת המיטיבים היא מכוח חוק לתיקון דיני הנזיקין האזרחיים (הטבת נזקי גוף), התשכ"ד-1964. על פי חוק זה יכול המיטיב לתבוע רק בגין הטבה שניתנה על ידו בעבר. ראו בעניין זה לשון העבר בה נקב המחוקק בהגדרת "הטבת נזק" שבסעיף 1 של חוק זה, וכן בסעיף 2 שכותרתו "זכותו של המיטיב להיפרע מן המזיק". כן ראו ע"א 331/75 "מבטחים" מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ נ' פלאצי, פ"ד לב(1) 63, 70 - 71 (1977).

יתר על כן, ממילא נפסק פיצוי בגין כלל נזקי העתיד של התובע לרבות העזרה לה הוא ייזקק בעתיד מאת הזולת במסגרת תביעתו.

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

116. אשר לעבר, אין חולק כי פגיעתו של התובע בתאונה הייתה קשה ביותר וכי היא הצריכה עזרה מוגברת עד מאוד מן הזולת. מרבית עזרה זו סופקה לו על ידי הוריו בהתמדה, במסירות רבה. בגין עזרה זו זכאים ההורים לפיצוי הולם (ולא בגין הפסדי השכר אשר נגרמו להם, ככל שנגרמו).

בשים לב לאופי פגיעתו של התובע, לעזרה לה הוא נזקק, לעצם התרחשות התאונה במדינה זרה ולהוצאות ההורים בגין כך, לתקופת האשפוז הארוכה בגרמניה והנסיעות להם נדרשו ההורים, וכן לאור העזרה המרובה שסופקה על ידי ההורים מאז שוחרר התובע מבית החולים, באופן שוטף במהלך ימות השבוע ובמיוחד בסופי השבוע כהשלמה לסיוע שהוא מקבל מאת IKK (כפי המפורט בתצהיר עדותם הראשית של התובעים, וכן בפסק דין זה), ובהתחשב בכך שלא נפסק לטובת התובע כל פיצוי בגין עזרת הזולת בעבר - אעריך הפיצוי להורים בסכום גלובאלי של 600,000 ₪.

הערה לפני סיום

117. לאחר שהצדדים הגישו את סיכומיהם, הוגשה ביום 2.11.14 הודעה מטעם BfA, בה צוין כי היא הגישה נגד הנתבעים תביעה בבית משפט השלום בתל אביב (ת"א 47330-07-14) לקבלת פיצוי בגין תשלומים ששילמה ושתשלם לתובע (הוצאות נסיעה למקום עבודתו, וככל שלא יעבוד תשלום דמי אבטלה בגובה דמי הנסיעה שהיו אמורים להשתלם לו, וכן התאמת מקום העבודה לצורכי התובע). מטרת ההודעה היא כי טרם מתן פסק דין זה יהיו לפני בית המשפט כל העובדות לצורך קיזוז הסכומים שהתובע יקבל מ-BfA, "על מנת למנוע חשש לכפל פיצוי" (סעיף 6 להודעה). אודה כי גם לאחר שעיינתי בתגובות הצדדים להודעה (שהוקדשו ברובן לטענות לגוף העניין), בתשובת BfA לתגובות אלה ובהערות הנתבעים לתשובת BfA, ומשלא ביקשה BfA להצטרף כתובעת בתובענה שלפנינו ובחרה לנהל הליך נפרד נגד הנתבעים, תמוהה בעיני הודעתה וזכות עמידתה בהליך זה. תפקיד הנתבעים, בין היתר, להציג לפני בית המשפט ולשכנעו בדבר כספים או הטבות האמורים להתקבל בידי התובע מאת גופים שונים, באופן המצדיק, ככל שמצדיק, כי התובע לא יפוצה בגין אלה. לפיכך, אין נפקות מעשית להודעת BfA בהליך שלפניי.

סוף דבר

118. אני מחייבת את הנתבעת 1 לשלם לתובע סך של 10,005,000 ₪ ולתובעים 2 ו-3 יחד סך של 600,000 ₪. יודגש כי סכומים אלה הם מעבר לעזרה המסופקת לתובע ותסופק בעתיד על ידי IKK (אשר נסתיימה בין IKK לנתבעים בפשרה בסך של 3,550,000 ₪).

בית המשפט המחוזי בחיפה

1 אפריל 2015

ת"א 1193/07 ליטצה נ' הראל חברה לביטוח בע"מ
ת"א 4412-06-11 IKK נ' הראל חברה לביטוח בע"מ

על סכומים אלה יתווסף שכר טרחת עורך דין בשיעור 13% + מע"מ.

אשר להוצאות המשפט - התובעים הגישו תשעה עמודים בהם מפורטים הוצאותיהם בסכום כולל של 453,330 ₪. הנתבעים הגיבו בתגובה המתפרשת על פני שמונה עמודים מדוע לדעתם אין לפסוק לתובע את ההוצאות המבוקשות על ידו, אלא בסכום של כ- 70,000 ₪. לאחר שעיינתי בטענות הצדדים אני סבורה כי דרישת התובעים מופרזת ואינה עומדת בכל יחס לשיעור ההוצאות הנפסק בתיקים כגון דא. רק לצורך הדוגמה אביא את הדרישה לתשלום סכום של כ- 165,000 ₪ בגין שכרו טרחתו של פרופ' לופלר.

בשים לב לעלויות העודפות שנגרמו לתובעים ועדיהם עקב מגוריהם מחוץ לישראל והצורך להוכיח את הדין הזר והעלויות הנוהגות במקום מגורי התובע, אעמוד את ההוצאות בסכום כולל של 160,000 ₪.

מן המגיע לתובע (לאחר חישוב שכר טרחת עורך הדין והמע"מ) תנכה הנתבעת 1 את התשלומים התכופים ששילמה לתובע, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית ממועד כל תשלום ותשלום.

119. בהסכם הפשרה בתביעת IKK נגד הנתבעים (ת"א 4412-06-11) נתבקשתי לפטור את IKK מתשלום המחצית השנייה של אגרת המשפט משום שהצדדים יישבו את התביעה טרם החלה מסכת הראיות. איני רואה ליתן פטור מעבר לקבוע בתקנות, שכן לא ניתן נימוק של ממש המצדיק עניינית מתן פטור מאגרה. לפיכך, האגרה תחושב על פי הקבוע בתקנות, בהתאם לסיוס ההליך בפשרה.

ניתן היום, י"ב ניסן תשע"ה, 01 אפריל 2015, בהעדר הצדדים.

יעל וילנר, שופטת